

OPPIMISEN TUEN STRATEGIA

Selvitys oppimisen tuen nykytilasta ja valtakunnallisista uudistuksista sekä toimenpidesuunnitelma oppimisen tuen kehittämiseksi

9.11.2009

TYÖRYHMÄ:

Tuovinen Elina	erityisopetuksen yhteyshenkilö, pj.
Alalauri Sanna	erityisluokanopettaja
Hannula Eija	kouluterveydenhoitaja
Junttila Outi	opinto-ohjaaja
Juvonen Riitta	palveluesimies/päivähoito
Kantola Irina	psykologi
Karvonen Pasi	erityisnuorisotyöntekijä
Keränen Heli	koulukuraattori
Konttinen Mari	erityisluokanopettaja
Käär Kaisa	aineenopettaja
Lassila Terttu	erityisopettaja
Lehto Kari	erityisluokanopettaja
Lindgren Kaisu	kiertävä erityislastentarhanopettaja (syksyllä 2009)
Posio Sirpa	erityisopettaja
Rossi-Salow Minna	kiertävä erityislastentarhanopettaja
Tiainen Leena	erityisluokanopettaja
Timonen Pasi	rehtori
Ågren Nina	luokanopettaja

SISÄLTÖ

JOHDANTO	3
OPPIMISEN TUKEA - PERUSTEET	4
1. Lähipäiväkoti- ja lähikouluperiaate	5
2. Varhainen tuki ja ennalta ehkäisevä toiminta.....	7
3. Oppilashuoltopalvelut ja moniammatillinen tuki	9
4. Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki varhaiskasvatuksessa.....	12
5. Kolmiportainen oppimisen ja hyvinvoinnin tuki esi- ja perusopetuksessa	15
5.1 Nykytila: oppimisen tuen toimintamuodot ja järjestämistavat	17
5.2 Oppimisen tuen toteutumista edistävät toimenpiteet.....	21
6. Seudullinen yhteistyö	23
OPPIMISEN TUKEA - TOIMINTAMALLIT	24
1. Oppimisen tuen arvopohja Kiimingissä.....	25
2. Visiot ja strategiset päämäärät	26
3. Yhteenveto tarvittavista toimenpiteistä oppimisen tuen kehittämiseksi	27
4. Oppimisen tuen palvelurakenne: erityisopetus	29
4.1 Nykytila: keskitetty erityisopetus + pienryhmät.....	29
4.2 Erityisopetuksen rakennemuutos 2010: oppimisen tuen tiimit kouluittain / alueittain.....	31
4.3 Tavoitetila 2020: tiimiopettajuus + pienluokat	33
5. Oppimisen tuen palvelurakenne: uudet toimintamallit.....	34
5.1 Pedagogisen ajattelun muutos ja kolmiportaisen tukijärjestelmän käyttöönotto	34
5.2 Joustava esi- ja alkuopetus	34
5.3 Yläluokkien joustavat opetusjärjestelyt	35
5.4 Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten päivähoito ja opetus	35
5.5 Parkki- ja läksyparkkitoiminta	36
5.6 Aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kerhotoiminta.....	36
5.7 Ostopalveluiden käyttö oppimisen tuen järjestämisessä	36
5.8 Kasvatus-, opetus- ja oppilashuollon henkilöstön täydennyskoulutus	37
5.9 Tukitoimien jatkuminen perusopetuksen jälkeen.....	37
6. Avustuspalveluiden kehittäminen	38
6.1. Avustaja lastentarhanopettajan / opettajan työparina	38
6.2. Avustuspalveluiden koordinointi ja pedagoginen ohjaus	38
6.3. Avustuspalvelun tarpeiden kartoittaminen ja resurssien suuntaaminen	39
7. Oppilaanohjauksen kehittäminen	40
8. Moniammatillisen oppilashuoltotyön kehittäminen	42
9. Kodin ja päivähoito/koulun yhteistyön kehittäminen.....	43
10. Seudullisen yhteistyön kehittäminen.....	44
11. Toiminnan muutosten ja tulosten arviointi.....	45
12. Lopuksi	46
LIITTEET	47
LIITE 1: Prosessikuvaus: kolmiportainen oppimisen tuki	48
LIITE 2: Prosessikuvaus: sosiaaliset ja tunne-elämän vaikeudet.....	49
LIITE 3: Prosessikuvaus: avustuspalvelut	50
LIITE 4: Perusteet avustuspalvelun myöntämiselle esi- ja perusopetuksessa	54
LIITE 5: Päivähoidon ryhmäavustajan toimenkuva	56
LIITE 6: Alustava määrittely koulunkäyntiavustajan toimenkuvaksi.....	57
LIITE 7: Yhteenveto toimenpiteistä ja vaikutuksista	58

JOHDANTO

Kiimingin kunta on osallistunut Opetusministeriön rahoittamaan ja Opetushallituksen koordinoimaan KELPO –kehittämistoimintaan vuoden 2008 alusta alkaen. Kehittämistoiminnan keskeisenä tavoitteena kunnassa on ollut Oppimisen tuen strategian laatiminen ja sitä kautta oppimisen tuen kehittämisen systematisointi. Kehittämistyötä on ohjannut ohjausryhmä, joka on toiminut myös oppilaanohjauksen kehittämisen ohjausryhmänä sekä toukokuusta 2009 alkaen oppilashuollon ja JOPO –toiminnan (joustavan perusopetuksen luokka) kehittämisen ohjausryhmänä. Oppimisen tuen strategia on laadittu moniammatillisen kehittämistiimin työskentelyn pohjalta. Syksyllä 2009 koottiin lisäksi erillinen koulunkäyntiavustajista ja päivähoidon edustajista koostuva työryhmä valmistelemaan avustuspalveluihin liittyviä osioita.

Oppimisen tuen strategia ja palvelurakenteen kehittäminen perustuvat seuraaviin strategioihin ja selvityksiin:

- Erityisopetuksen strategia (Opetusministeriö 2007)
- Kiimingin sivistyspalvelutuotantoalueen strategia (luonnos 23.9.2008)
- Kouluverkkoselvitys (2007)
- Kiimingin kunnan päivähoiton, esiopetuksen ja perusopetuksen toimintojen ja tilojen tarveselvitys sekä toimintojen yhteensovittaminen (2008, viitataan nimellä PEP-selvitys)
- Kouluterveydenhuollon toimintasuunnitelma 2009 - 2010

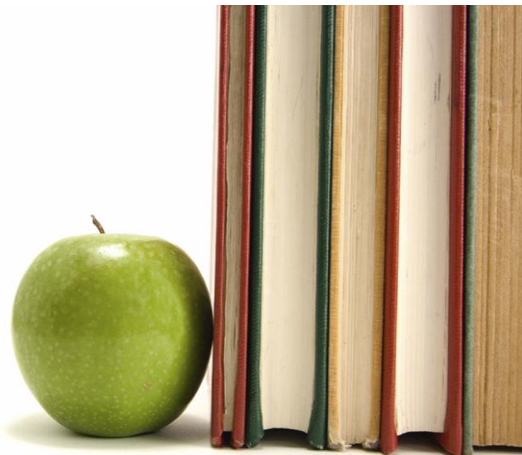
Kehittämistiimin työskentely ja oppimisen tuen strategian vaiheittainen työstäminen on aloitettu lokakuun 2008 lopussa. Strategia valmistuu ennen perusopetuslain muutosten voimaantuloa, mutta lakimuutosesitykset on huomioitu strategiassa.

Oppimisen tuen strategian tarkoitus on luoda suuntaviivat oppimisen tuen kehittämiselle Kiimingin kunnassa. Oleellinen osa strategian toteutusta on toiminnan tulosten ja vaikutusten arviointi, joiden pohjalta strategiaa päivitetään tarpeen mukaan. Oppimisen tuen kehittäminen on osa hyvinvointipalveluiden kehittämisen laajaa kokonaisuutta ja moniammatillisen, strategisen työskentelyn jatkuminen tällä saralla on erittäin tärkeää.

Kiimingin kunnan päivähoitopalvelut siirrettiin osaksi sivistyspalveluita 1.8.2009 alkaen. Varhaiskasvatus on huomioitu tässä strategiassa tärkeänä osana oppimisen tuen jatkumoa ja yhteisten toimintamallien kehittäminen jatkuu tiiviisti.

Oppimisen tuen strategia on jaettu kahteen osaan:

- Perusteet -osio sisältää tiedot uusista valtakunnallisista linjauksista ja oppimisen tuen nykytilasta.
- Toimintamallit –osio sisältää arvopohjan määrittelyn ja strategiset linjaukset sekä kuvauksen oppimisen tuen palvelurakenteen ja toimintamallien kehittämisestä niiden mukaisesti.

OPPIMISEN TUKI - PERUSTEET

1. Lähipäiväkoti- ja lähikouluperiaate

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten (2002) mukaisesti erityiskasvatus toteutetaan mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalveluiden yhteydessä. Tuki toteutetaan niin, että lapsi voi toimia lähipäiväkodin lapsiryhmän tai perhepäivähoitoryhmän jäsenenä ja lapsen sosiaalisia kontakteja tuetaan ryhmässä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003).

Opetusministeriön asettaman ohjausryhmän laatimassa **erityisopetuksen strategiassa (2007)** lähikoululla tarkoitetaan sitä koulua, josta oppilaalle osoitettaisiin oppilaspaikka siinä tapauksessa, että hänelle ei olisi tehty erityisopetuspäätöstä. Perusopetusta tulisi kehittää niin, että myös erityistä tukea tarvitseva oppilas voi ensisijaisesti opiskella riittävin tukitoimin lähikoulussaan. Tavoitteena on oppilaan osallisuuden lisääminen ja myöhemmin työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavien ryhmässä toimimisen taitojen harjaannuttaminen ja toisaalta se, että erilaisuutta opitaan hyväksymään jo koulussa.

Lähipäiväkoti- ja lähikouluperiaatteen toteutuminen edellyttää päivähoidon henkilöstöltä ja koulujen rehtoreilta ja opettajilta riittävää tietotaitoa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen eriyttämiseen, erilaisten taitojen käyttämiseen voimavarana sekä erityistarpeiden havaitsemiseen ja tuen antamiseen. Lisäksi täytyy olla mahdollisuuksia joustavaan resurssien suuntaamiseen ja päivähoidon sekä koulujen omaan harkintaan tukitoimien järjestämisessä.

Lapsen / oppilaan hoito- ja opiskelupaikasta päätettäessä tehdään arvio siitä, millaisia tukitoimia ja resursseja tarvitaan, jotta hoivan saaminen, kasvaminen, kehittyminen ja opiskelu onnistuisivat lähipäiväkodissa tai koulussa. Jos tässä arviossa todetaan, että tuen tarve on niin vaativa, ettei hoitoa, kasvatusta ja opetusta voida järjestää lähipäiväkodissa tai -koulussa, päivähoito ja opetus järjestetään siellä, missä se voidaan järjestää lapsen tai nuoren edun mukaisesti.

Nykytila

Varhaiskasvatuksessa lähipäiväkoti-periaate toteutuu hyvin. Erityistä tukea tarvitsevat lapset sijoittuvat tavallisiin perhepäivähoito- tai päiväkotiryhmiin tarvittaessa avustajan kanssa tai heillä on mahdollisuus saada erityisvarhaiskasvatusta Laivakankaan ja Vekara-ahon päiväkotien pienryhmissä.

Perusopetuksessa lähikouluperiaate toteutuu melko hyvin niiden erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen oppilaiden osalta, jotka opiskelevat yleisopetuksen opetussuunnitelman mukaan tai joilla on osa oppiaineista yksilöllistetty. Kiimingin kunnan sivistyslautakunta on päättänyt (5§, 2007), että oppilasalueen sisällä 1. vuosiluokalle tulevan oppilaan lähikouluksi osoitetaan ensisijaisesti koulu, johon oppilaalla on lyhin koulumatka. Lähikouluksi voidaan osoittaa myös muu koulu, mikäli koulujen tilat, opetuksen järjestäminen, opetus-ryhmien optimointi tai muut järjestämisen kannalta olennaiset syyt (esim. taloudelliset syyt tai kuljetusten järjestäminen) sitä edellyttävät. Lähikouluperiaatteen toteutuminen on sivistyspalvelutuotantoalueella laadittujen strategioiden ja selvitysten mukainen tavoite.

Pienryhmäopetusta tarvitsevien oppilaiden osalta lähikouluperiaate toteutuu ryhmän sijainnin osalta Jokirannan, Kiiminkijoen, Laivakankaan ja Jäälin kouluilla. Pienten koulujen oppilailla pienryhmässä opiskelu edellyttää siirtymistä Ylikylän koulun oppilaaksi. **Jaaranharjun erityiskoulussa** opiskelevien oppilaiden kohdalla lähikouluperiaate toteutuu ryhmän sijainnin osalta niillä oppilailla, joiden oppilaspaikka olisi ilman erityisopetuspäätöstä Jokirannan koululla. Tilanne on sama **Jäälin koulun pienluokkien** (Pomo –luokat, pidennetyn oppivelvollisuuden mukaan opiskelevat) oppilailla. Heidän kohdallaan oppilaan edun mukaisen opetuksen järjestämisen voidaan todeta edellyttävän Kiimingin kokoisessa kunnassa resurssien ja opetuksen keskittämistä. Jaaranharjun koulun luokkien kohdalla resurssien keskittäminen on koettu hyväksi

vaihtoehdoksi; luokkien 1 – 5 osalta ongelmana on se, että yleisopetukseen integroimisen mahdollisuutta ei fyysisesti ole.

Joustavia opetusjärjestelyitä, samanaikaisopetusta ja tiimiopettajuutta on hyödynnetty jonkin verran opettajien omaan aktiivisuuteen perustuen. Opettajille keväällä 2008 tehtyjen arviointikyselyiden tuloksista käy ilmi, että luokan- ja aineenopettajat eivät koe pystyvänsä huomioimaan riittävästi erityistä tukea tarvitsevia oppilaita luokassa. Samalla tämä kohta arvioitiin erittäin tärkeäksi (kaksiulotteinen arviointi: toteutuminen – tärkeys). Samanaikaisopetus ja joustavat opetusjärjestelyt eivät nousseet tärkeyden arvioinnissa kovin korkealle, mikä voi johtua siitä, että toimintamalleja ei ole hyödynnetty tehokkaasti eikä niiden mahdollisuuksia tunneta.

Lähikouluperiaatteen toteutumista edistävät toimenpiteet

Lähikouluperiaatteen edistäminen edellyttää **laaja-alaisen erityisopetuksen, pienryhmien ja erityisluokkien toimintamallien ja sijoituspaikkojen tarkistamista**. Lähtökohtana on **oppilaan etu**: opetus järjestetään niin, että se palvelee oppilaita parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä voi edellyttää osittain opetuksen keskittämistä. Opetuksen keskittämisen perusteena voi olla lähikouluperiaatteen mukaisesti vain se, että opetusta ei muutoin voida järjestää oppilaiden edun mukaisesti. Tärkeää on **opetusjärjestelyiden joustavuus** mikä edellyttää tiivistä yhteistyötä laaja-alaisen erityisopetuksen, pienryhmäopetuksen ja erityisluokkaopetuksen välillä. Erilaisten opetusmuotojen rajojen häivyttäminen ja uudenlaisten toimintamallien luominen on tarpeellista, jotta resurssien tehokas käyttö ja tuen joustava suuntaaminen onnistuvat.

Ryhmien sijoituspaikkojen lisäksi on erittäin tarpeellista **tukea perusopetuksen monipuolisen ja yksilöllisyyttä huomioivan opetuksen kehittämistä**. Tiimiopettajuuden, laaja-alaisen erityisopetuksen konsultaation, samanaikaisopetuksen ja joustavien ryhmäjakojen tehokkaammalla käyttämisellä ja kehittämisellä voidaan löytää toimintamalleja, jotka ennalta ehkäisevät tuen tarpeen syntyä ja edistävät oppilaiden osallisuutta ja opettajien työssä jaksamista.

2. Varhainen tuki ja ennalta ehkäisevä toiminta

Varhainen puuttuminen tarkoittaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) ja Erityisopetuksen strategian (2007) mukaan toisaalta tuen tarjoamista **varhaisina vuosina** ja toisaalta tuen tarjoamista **mahdollisimman nopeasti** ongelmien ilmentyessä.

Tukitoimet perustuvat kehitysriskien tuntemiseen sekä kehityksen tarkkaan havainnointiin ja arviointiin. Tukitoimet suunnitellaan moniammatillisen yhteistyön avulla. Varhaisella puuttumisella ja tuen tarjoamisella voidaan ennalta ehkäistä ongelmien laajentumista sekä tehostaa annettavan tuen vaikuttavuutta. Mitä aikaisemmin ja nopeammin lapsi saa tukea oppimisen ja kehityksen haasteita kohdatessaan, sitä tehokkaammin tuki yleensä vaikuttaa. Varhainen puuttuminen on yksilön elämänhallinnan ja –laadun parantamisen lisäksi myös taloudellisesti kannattavaa. Laskelmissa on mm. todettu, että syrjäytyneen lapsen elinkaaren ylimääräiset hoitokulut ovat 670 000 – 840 000 euroa (Pirjo Tiluksen luentomateriaali 2009).

Uudistuvan perustusopetuslain (30§, muutos 2010) mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä **riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä**.

Nykytila

Kiimingissä varhainen tuki on nähty tärkeäksi ja **varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen seuranta ja tukitoimia** on arvioitu ja kehitetty jo usean vuoden ajan. Erityistä huomiota on tarpeen kiinnittää jatkossakin tuen tarpeen havaitsemiseen ja nopeaan reagoimiseen tuen tarpeen ilmentyessä. Puheterapiaa tarjotaan Kiimingissä resurssien rajallisuuden vuoksi ensisijaisesti alle kouluikäisille ja näin ollen lasten ohjaaminen puheterapiaan ajoissa on erittäin tärkeää. **Yhteistyö huoltajien kanssa** on keskeinen kehittämiskohde, jotta huoltajat eivät kokisi varhaista puuttumista uhkana vaan mahdollisuutena.

Nivelvaiheiden tiedonsiirtokäytänteitä on kehitetty jo pitkään erityisesti esiopetuksesta kouluun siirtymisen osalta. **Koulun aloittamiseen liittyvät ongelmat** kulmineituvat siihen, että tarjolla olevat tukitoimet kouluilla ovat olleet kovin rajalliset ja toisaalta koululyykkäystä ei ole aina koettu hyväksi vaihtoehdoksi. Huoltajat kokevat usein vaikeana sen ajatuksen, että lapsi kävisi esikoulun uudelleen ja riittävän ohjauksen ja tuen järjestäminen ei ole aina edes mahdollista suurissa esiopetusryhmissä.

Silloin kun tuen tarve ilmenee myöhemmin koulu aikana, varhainen puuttuminen perustuu usein luokan- ja aineenopettajien työskentelyyn sekä yhteistyöhön laaja-alaisen erityisopettajan kanssa. Varhainen puuttuminen on tärkeää kaikissa vaiheissa ja **opettajilla tulisi olla hyvät valmiudet tuen tarpeen havaitsemiseen ja tukitoimien toteuttamiseen**. Opetushenkilöstölle tehdyn arviointikyselyn (2008) tuloksista voidaan havaita, että tuen tarpeen havaitseminen toteutuu hyvin, mutta opettajat kokevat varsin voimakkaasti, että heidän osaamisensa ei riitä tukea tarvitsevan oppilaan huomioimiseen luokassa.

Varhaisen puuttumisen ongelmaksi on koettu se, että **nopeita väyliä avun saamiseksi** kriisitilanteessa (esim. akuutit sosioemotionaaliset ongelmat) ei tahdo löytyä. Koulun ulkopuolisen avun saaminen vaatii usein pitkällistä prosessia, mikä ei ole lapsen/nuoren eikä hänen lähiympäristönsä edun mukaista.

Toimenpiteet varhaisen tuen ja ennalta ehkäisevän toiminnan kehittämiseksi

Eri toimijoiden **roolit ja vastuunjako määritellään** siten, että varhainen puuttuminen ja tuen tarjoaminen on lapsen näkökulmasta mahdollisimman tehokasta ja oikea-aikaista. Eri ikävaiheissa tai kehitysvaiheissa tarvittavat / saatavilla olevat **tukitoimet ja palvelut tulee määritellä** ja kuvata selkeästi. **Resurssien suuntaamisessa** on huomioitava se, että mahdollisuudet ennalta ehkäisevään toimintaan ja varhaiseen puuttumiseen ovat olemassa.

Varhainen puuttuminen ja tuki edellyttävät tehokasta lapsen oppimisen ja kehityksen seurantaan kaikilla ikäluokilla. **Varhaiskasvatushenkilöstö, luokanopettajat ja aineenopettajat ovat keskeisessä roolissa** tuen tarpeen havaitsemisessa, joten siihen tarvittavien taitojen ja menetelmien hankkiminen ja ylläpitäminen on tärkeää.

Joustavan alkuopetuksen toimintamallien kehittäminen on tärkeää varhaisen puuttumisen ja tuen tarjoamisen tehostamisessa. Joustavan alkuopetuksen mallissa lapsi voi edetä koulunkäynnissä joustavasti omien edellytystensä mukaan ilman nykyisenkaltaista tiukkaa ikäluokkasidonnaisuutta. Joustavan alkuopetuksen kehittäminen on kouluverkkoselvityksen ja PEP-selvityksen mukaista toimintaa.

Myös **yläluokilla tarvitaan joustavia opetusjärjestelyitä** niille oppilaille, jotka eivät suoriudu koulunkäynnistä puutteellisten opiskelunvalmiuksiensa vuoksi. Syrjäytymistä ehkäiseviä toimintamalleja on kehitettävä edelleen.

Yleisten selkeiden toimintamallien lisäksi **selvitetään väylät nopean avun saamiseksi** sekä varhaiskasvatuksen ja koulun toimintatavat oppilaan sosioemotionaalisesta reagoinnista aiheutuvassa kriisitilanteessa.

Näillä toimenpiteillä pyritään luomaan lapselle ja nuorelle **turvallinen ja yhtenäinen oppimisen polku**. Jos lapsen tai nuoren eteneminen polulla pysähtyy tai hidastuu, hänen kanssaan tai lähellä työskentelevät aikuiset huomaavat sen ja järjestävät yhdessä sellaisen tuen, että kasvaminen tasapainoiseen aikuisuuteen ja täysipainoiseen yhteiskunnan jäsenyyteen jatkuu turvallisesti.

3. Oppilashuoltopalvelut ja moniammatillinen tuki

Oppilashuolto on osa koulun opetus- ja kasvatustoimintaa ja se kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Oppilashuollon tehtävänä on osaltaan huolehtia oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista ja tukea oppilaan tasapainoista kasvua ja kehitystä.

Moniammatillista yhteistyötä on kaikki se työ, jota eri ammattikuntien edustajat tekevät lapsen oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Yhteistyö tiivistyy moniammatillisissa yhteistyöpalaverissa, mutta ei rajoitu vain niihin.

Perusopetuslakiin on tulossa muutoksia oppilashuoltotyötä koskien. Lain tullessa voimaan yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa käsiteltäessä oppilashuoltotyössä tulee kirjata asian vireille panija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä (PoL, muutos 2010). Yksittäisen oppilaan asiaa käsiteltäessä paikalla voivat olla vain ne henkilöt, joita asia koskee.

Nykytila

Kiimingissä moniammatillista yhteistyötä helpottaa suuresti se, että eri toimijat tuntevat toisensa. Toisaalta työntekijöiden määrän vähäisyys ja resurssien rajallisuus vaikeuttaa moniammatillisuuden hyödyntämistä oppimisen tukemisessa.

Päivähoidossa toimii säännöllisesti kokoontuva moniammatillinen **Lapsen kasvun tukiryhmä**. Ryhmään kuuluvat alueen terveydenhoitaja ja sosiaalityöntekijä, psykologi, kiertävä erityislastentarhanopettaja, päivähoidon henkilökuntaa ja tarvittaessa lastenlääkäri. Ryhmä kokoontuu eri yksiköissä tarpeen mukaan. Kaksi kertaa vuodessa kokoontuu **sosiaalityön, päivähoidon ja terveydenhuollon yhteistyöryhmä (Spätevät)**, jonka tehtävänä on kehittää eri ammattikuntien välistä yhteistyötä ja yhteisiä toimintamalleja.

Oppilashuoltoryhmät toimivat Kiimingissä säännöllisesti kaikilla kouluilla. Oppilashuoltoryhmien kokoonpano on moniammatillinen, kokouksissa ovat mukana rehtorin ja opettajien lisäksi erityisopettaja(t), koululääkäri, kouluterveydenhoitaja, psykologi ja koulukuraattori.

Psykologilla on oppilashuoltoryhmissä sekä Lapsen kasvun tukiryhmässä konsultoivan asiantuntijan rooli. Psykologin tehtäviin kuuluvat myös oppimisen valmiuksien arviointi ja tukitoimien suunnittelu, tunne-elämän arviointi ja hoito sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen. Terveyskeskuksessa toimii kaksi psykologia, joiden työnkuvaan kuuluvat myös **koulupsykologin** tehtävät. Psykologit tekevät tiivistä yhteistyötä huoltajien sekä päiväkotien ja koulujen kanssa.

Koulukuraattori työskentelee yhtenä moniammatillisen oppilashuoltoryhmän jäsenenä. Koulukuraattorityön tavoitteena on oppilaiden hyvinvoinnin, myönteisen kokonaiskehityksen ja koulunkäynnin tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen kouluyhteisössä. Työ koostuu asiakastyöstä ja opetussuunnitelman mukaisesta oppilashuollosta.

Koulukuraattorille tulon syyt liittyvät usein käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, perheeseen liittyviin asioihin, tunne-elämän pulmiin tai koulujärjestelyihin sekä oppimiseen. Oppilaat voivat tulla koulukuraattorin asiakkaiksi opettajan, vanhempien, oppilashuoltoryhmän, omasta tai kaverin aloitteesta. Aloite voi tulla myös joltakin koulun ulkopuoliselta taholta. Koulukuraattorityö on koulun sosiaalityötä ja koulukuraattori tekee tiivistä yhteistyötä lastensuojelun kanssa.

Koulukuraattorin työssä kartoitetaan oppilaan koulunkäyntiä, opiskelua ja oppimisympäristöä, oppilaan toimintakykyä, vointia ja jaksamista, perhe- ja kotitilannetta sekä kaverisuhteita, harrastuksia ja vapaa-ajan viettoa. Jatkoimena voi olla koulukuraattorin ohjaus- ja tukikeskustelut oppilaan ja mahdollisesti hänen perheensä kanssa, koulunkäyntijärjestelyt tai oppilaan ja/tai hänen perheensä ohjaaminen koulun omien tai koulun ulkopuolisten tukitoimien piiriin.

Kiimingissä on tällä hetkellä yksi koulukuraattori, jolla on niin laaja asiakaskunta (yli 2300 oppilasta, suositus on 600 oppilasta), että aikaa ennaltaehkäisevään työhön ei ole ja jonotusajat ovat oppilaan hyvinvoinnin kannalta liian pitkiä. Näistä syistä johtuen ongelmat ehtivät voimistua ennen kuin apua saadaan.

Kouluterveydenhuollon työntekijöinä terveydenhoitaja ja lääkäri osallistuvat oppilashuoltoon. Lääkäri on mukana laajemmissa oppilashuollon kokouksissa. Käytännössä oppilashuollollinen toiminta on myös arkipäivän tilanteissa havaittujen ongelmien hoitamista ilman varsinaista oppilashuollon kokoontumista, esimerkiksi asian kiireellisyyden vuoksi konsultoidaan eri asiantuntijoita mahdollisimman nopeasti.

Oppilaitosten terveydellisten olojen valvonta kuuluu myös kouluterveydenhuollolle yhteistyössä koulun muun henkilöstön kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa osallistumista määräajoin pidettäviin työsuojelutarkastuksiin.

Kouluterveydenhuollon tehtävänä on kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen yhteistyössä oppilaiden, vanhempien, opettajien ja muun oppilashuoltohenkilöstön kanssa. Tarvittaessa oppilas voidaan ohjata psykologille tai erikoislääkärille.

Koululääkärin vastaanotto on suunnitellusti kaikilla Kiimingin kouluilla. Tällä hetkellä koululääkäri tarkistaa jokaisen 5. ja 8. luokan oppilaan. Uuden kouluterveydenhuoltoa koskevan asetuksen mukaan koululääkärin tekemä terveystarkastus laajenee koskemaan myös 1.luokan oppilaita vuoden 2010 jälkeen. Kouluterveydenhoitaja pitää isommilla kouluilla päivystävastaanottoa, jonne oppilaat voivat tulla ilman ajan varausta klo 10-11 välisenä aikana. Tarvittaessa terveydenhoitaja ohjaa koululaisen lääkärin vastaanotolle terveyskeskukseen.

Kiimingin kunnan peruskouluissa ja lukiossa syksyllä 2009 on koulunsa aloittanut yhteensä 2380 oppilasta. Kiimingin kouluterveydenhuollossa työskentelee kokopäiväisiksi työpanoksiksi muutettuna 3,6 terveydenhoitajaa. Tämä tarkoittaa 661 oppilasta / terveydenhoitajaa. Valtakunnallisten suositusten tasolle (600 oppilasta / terveydenhoitaja) ei vielä yllä nykyisellä henkilöstömäärällä. Vuonna 2009 on saatu yksi terveydenhoitajan toimi lisää, mikä parantaa tilannetta. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaan 2004:8 mukaan kouluterveydenhuollon lääkäriä tulisi olla 1 työpäivä 500 oppilasta kohti viikossa tai kokopäiväistä lääkäriä kohti korkeintaan 2100 koululaista. Tämän suosituksen mukaan Kiimingin kouluterveydenhuollossa tulisi olla lääkäri vähintään neljänä työpäivänä viikossa. Tällä hetkellä Kiimingin kouluterveydenhuollossa on käytettävissä lääkärin työaikaa keskimäärin 2 pv/viikko.

Kuntoutuspalvelut järjestetään fysio- ja puheterapian osalta osittain kunnan omana toimintana ja osittain ostopalveluina. Toimintaterapia ostetaan ostopalveluna. Puheterapiaa tarjotaan pääasiallisesti alle kouluikäisille.

Erityisnuorisotyön tavoitteena on ennalta ehkäistä nuorten ongelmien syntymistä tai korjata jo syntyneitä ongelmia ja vaikuttaa nuoren elämään siten, että nuori voi kasvaa hyvään aikuisuuteen. Sosiaalitoimen ja sivistystoimen kanssa tehtävä yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää ennalta ehkäisevän työn ja myös korjaavan työn kannalta. Erityisnuorisotyön toimintamuotoja ovat yksilöohjaus, erityiskerhot, koulupäivystykset (Jokirannan ja Laivakankaan koulut), leirikoulut, retket, verkostoyhteistyö, Etsivä työ ja osallistuminen koulujen hankkeisiin.

Koulukuljetusten järjestäminen on Kiimingissä haasteellista. Koulukuljetukset vaikeuttavat esim. tukiopetuksen järjestämistä niille oppilaille, jotka ovat kuljetuksen piirissä.

Varhaiskasvatukseen ja koulujen oppilashuoltoon liittyviä asiakirjoja ja toimintamalleja:

- Kouluterveydenhuollon selvitys 2009
- Koulujen ja päivähoitopalveluiden turvallisuus- ja kriisisuunnitelmat
- Kiusaamisen ennalta ehkäisemisen ja kiusaamiseen puuttumisen suunnitelmat
- Tupakka- ja päihdelabyrintit yhteistyössä nuorisotyön ja seurakunnan kanssa

Kiimingissä kehitetään moniammatillista yhteistyötä KELPO –kehittämistoiminnan lisäksi mm. seuraavissa hankkeissa:

- Moniammatillisuutta sparraamassa –projekti 2009 – 2011
- Seudullinen Etsivä työ sekä Haukiputaan ja Kiimingin Etsivä työ / Työpajahanke
- Oppilashuollon kehittäminen 2009 - 2010
- Oppilaanohjauksen kehittäminen 2008 alkaen
- JOPO –hanke: Laivakankaan koululla on aloittanut joustavan perusopetuksen opetusryhmä syksyllä 2009
- Seutunappi –portaali nuorille: internet -sivusto sekä neuvontapiste nuorisotiloissa
- KUKA – kulttuuri kasvattaa
- TUKEVA –hanke: seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointihanke

Toimenpiteet moniammatillisen yhteistyön ja oppilashuollon kehittämiseksi

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen moniammatillisen työn **käytänteitä yhtenäistetään ja tehostetaan** siten, että päällekkäistä työtä ei tehdä. Varmistetaan yhteistyön ja tukitoimien jatkumo päivähoidosta kouluun ja perusopetuksesta toiselle asteelle. Yhteiset käytänteet sovitaan ja kirjataan selkeästi. **Yhteistyöhön tarvittavasta työajasta** on myös tarpeellista tehdä yhteisiä sopimuksia.

Oppilashuoltoryhmien toiminta vakiinnutetaan kaikilla kouluilla. Toiminnassa on huomioitava uudistuvan perusopetuslain muutokset.

Koulukuraattorityön resurssien saattaminen lähemmäksi valtakunnallisen suosituksen tasoa on ensiarvoisen tärkeää, jotta voidaan vastata kasvavaan sosiaalisten haasteiden kohtaamiseen.

Kouluterveydenhuollon käytäntöjen tulee olla yhtenäiset ja lääkäri osallistuu oppilashuollon kokoontumisiin vähintään 2 kertaa lukuvuoden aikana. Heinäkuussa 2009 tulee voimaan **kouluterveydenhuollon henkilöstömitoituksia koskeva asetus**, joka velvoittaa kuntia ottamaan asetuksen mukaiset henkilöstömitoituksen käyttöön. Siirtymäaikaa kunnilla on vuoden 2011 loppuun asti. **Kouluterveydenhoitajien käytössä olevat tilat** kouluilla tulisi tarkistaa. Kouluterveydenhoitajan **osallistuminen tiiviimmin koulun arkeen**, esimerkiksi opettajakokouksissa mukana oleminen kerran lukuvuodessa voisi edistää yhteistyötä.

Koulukuljetusten vaikutukset tukiopetuksen saamiseen täytyy selvittää. Perusopetuslain (16§, muutos 2010) mukaan oppilaalla on oikeus saada tukiopetusta silloin, kun hän on jäänyt tilapäisesti jälkeen opinnoissaan tai tarvitsee muutoin lyhytaikaista tukea oppimisessaan.

4. Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki varhaiskasvatuksessa

Laadukas varhaiskasvatus Varhainen tehostettu tuki Erityinen tuki		
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma /Lapsen esiopetuksen suunnitelma	Tukitoimet ja kuntoutus –liite	Tukitoimet ja kuntoutus –liite / HOJKS
Riittävä osaaminen, lapsen tuntemus	Pedagoginen kuntoutus, ennalta ehkäisy	Erityispedagoginen osaaminen
eriyttäminen pienryhmätoiminta tiimityö kasvatuskumppanuus Lapsen kasvun tukiryhmä kelton tuki (avoin varhaiskasvatus) apuvälineet yms. avustajapalvelut	eriyttäminen pienryhmätoiminta yksilöllinen opetus / kuntoutus tiimityö kasvatuskumppanuus Lapsen kasvun tukiryhmä kelton tuki (avoin varhaiskasvatus) apuvälineet yms. avustajapalvelut	eriyttäminen pienryhmätoiminta yksilöllinen opetus / kuntoutus tiimityö kasvatuskumppanuus Lapsen kasvun tukiryhmä kelton tuki apuvälineet yms. avustajapalvelut päiväkotien pienryhmät

(Kaavion taustamateriaali: Heinämäki 2006. Avoin varhaiskasvatus on sulkeissa, koska kunnassa ei tällä hetkellä järjestetä avoimen varhaiskasvatuksen palveluita.)

Yleinen tuki: varhaiskasvatuksen laadukas perusta

Varhaiskasvatuksen laadukas perusta sisältää henkilöstön pedagogisen osaamisen ja lapsen kehityksen tuntemisen. Palveluihin voi liittyä myös tukipalveluita, joiden rooli ei kuitenkaan tässä vaiheessa ole kovin laaja. (Heinämäki 2006, 10.) Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi toiminnan perustana ovat jokaiselle lapselle huoltajien kanssa laadittavat yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat / esiopetussuunnitelmat. Vanhempien kanssa tehtävä tiivis yhteistyö, kasvatuskumppanuus, on merkittävä osa varhaiskasvatusta.

Varhainen tehostettu tuki

Varhainen tehostettu tuki sisältää ennaltaehkäisevän näkökulman, systemaattiset ja suunnitelmalliset varhaiskasvatuksen tukitoimet ja pedagogisen kuntoutuksen. Erityispedagoginen tieto ja osaaminen suuntaavat päivittäistä toimintaa ja ohjaavat menetelmien, ympäristön ratkaisujen ja aikuisten toiminnan muokkaamista sekä näiden suunnittelua ja arviointia (kiertävän erityislastentarhanopettajan ohjaus ja tuki ryhmään). Tässä vaiheessa lapsen mahdolliset tukitoimet nivoutuvat tähän tukeen sekä tavoitteiden että menetelmien tasolla.

Erityinen tuki

Erityinen tuki edellyttää varhaisen tehostetun tuen lisäksi erityispedagogista osaamista, suunnitelmallista ja yksilöllistä lapsen tukemista sekä tavoitteellista yhteistyötä lapsen muiden tukipalveluiden kanssa.

Nykytila: varhaiskasvatuksen tuen toimintamuodot

(Lähteenä Kiimingin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma)

Kaikilla lapsilla on oikeus saada yksilöllisten tarpeidensa mukaista varhaiskasvatusta, erityisesti lapsilla jotka tarvitsevat kasvuunsa, kehittymiseensä tai oppimiseensa erityistä tukea. Päivähoidossa lapsen tukeminen perustuu päivittäiseen havainnointiin ja yhteistyöhön vanhempien sekä lasta hoitavien ja kuntouttavien henkilöiden (esim. terapeuttien) kanssa. Tämän yhteistyön avulla lapselle luodaan turvallinen olo päivähoitopaikassa sekä ehjä polku päivähoidosta esiopetukseen ja perusopetukseen.

Viisivuotiaiden tehostettu arviointi tehdään osana varhaiskasvatuksen arkea. Viisikoita tehdään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä neuvoloissa. Aiemmin arviointeja on tehty myös avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa. Viisikko-arvioinnit ovat tehostetun tuen tarpeiden kartoituksessa erittäin merkittävässä asemassa. Viisikoiden perusteella saadaan tietoa lapsen taidoista ja haasteista ennen esiopetukseen siirtymistä ja näin lapsi ohjautuu tarvittaessa jo tässä vaiheessa esimerkiksi puheterapia-arvioon. Viisikko-arviointiin kuuluu tärkeänä osana vanhempien kanssa käytävä palautekeskustelu. Viisikkoa on päivitetty entistä toimivammaksi työkaluksi viime vuosina ja henkilökuntaa koulutetaan jatkuvasti sen käytössä

Lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia jaksoja tai koko varhaiskasvatuksen ajan. Tuen tarve voi syntyä myös tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot ovat vaarantuneet tai ne eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään. Päivähoito voi tällöin toimia lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lisätuki on tarpeellista myös silloin kun vanhemmilla tai varhaiskasvatuksen työntekijällä on huoli lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Lapsella voi olla tuen tarpeestaan myös asiantuntijalausunto. Lasta tuetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapselle tutussa ympäristössä ja erilaisissa arjen toiminnoissa.

Yhdessä vanhempien sekä muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa suunnitellaan lapselle sopivimmat tukitoimet ja kuntoutus päivähoitoon. Kaikille lapsille laaditaan **lapsen varhaiskasvatussuunnitelma** ja erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla kirjataan sen **liitteeksi tarkemmat lapsen kasvun ja kehityksen tavoitteet, tuen tarpeet sekä tarvittavat oppimisympäristön muutokset** (Tukitoimet ja kuntoutus –liite tai HOJKS). Tavoitteiden pohjana ovat lapsen vahvuudet sekä häntä kiinnostavat ja innostavat asiat. Suunnitelman tarkoituksena on luoda lapselle parhaat edellytykset kasvaa ja kehittyä sekä oppia uusia tietoja ja taitoja ryhmässä. Se on toimintaa tukeva ja ohjaava työkalu ja suunnitelman pohjalta voidaan havainnoida ja arvioida lapsen kehityksen etenemistä ja oppimista.

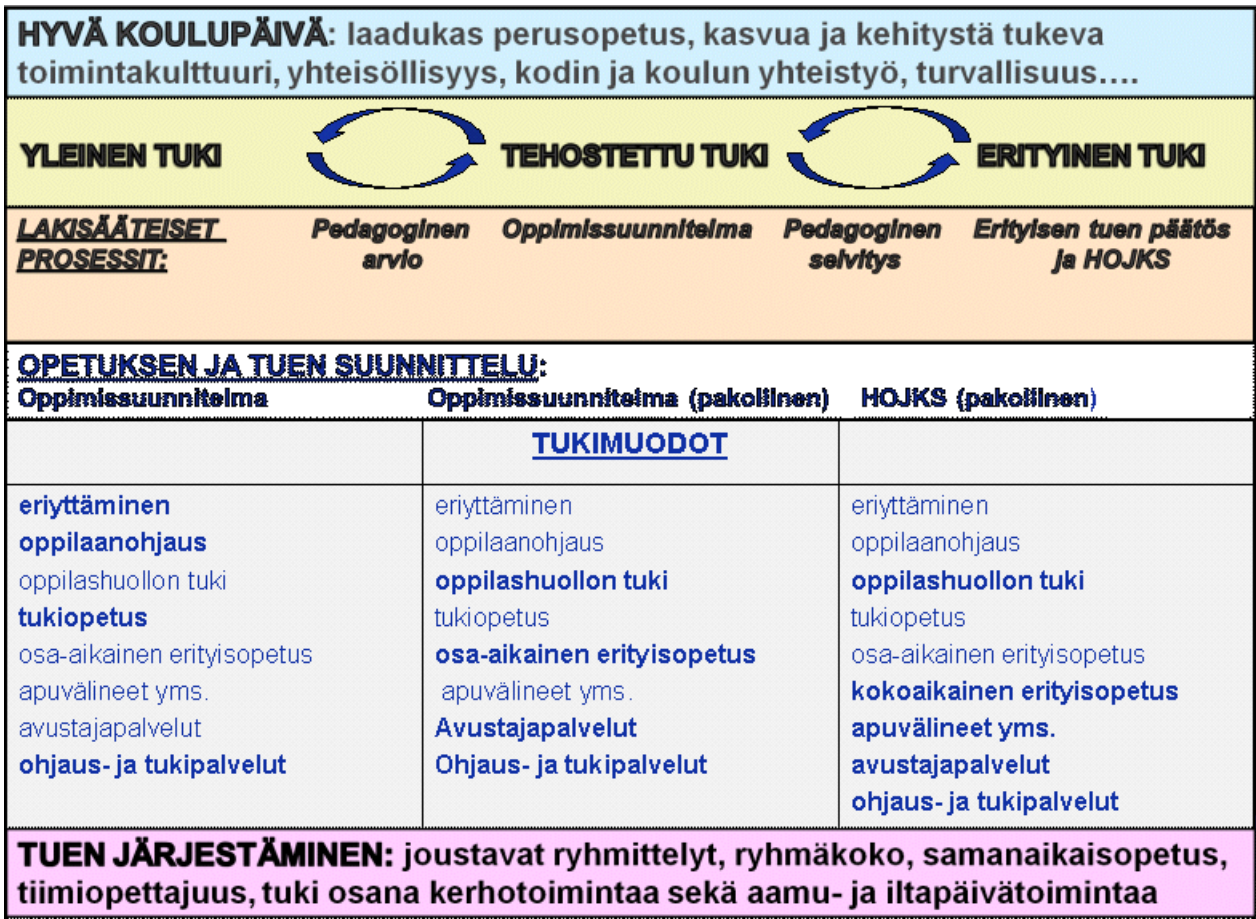
Erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat pääsääntöisesti lapsen lähipäiväkodissa, tarvittaessa avustajan kanssa, ja joskus myös perhepäivähoidossa. Lisäksi Laivakankaan sekä Vekara-ahon päiväkodeissa on **pienryhmät**, joissa osa viidestätoista lapsesta on erityistä tukea tarvitsevia. Pienryhmässä työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa, päivähoitaja sekä tarvittava määrä avustajia. Tavoitteena on, että henkilökunnalla näissä ryhmissä on mahdollisimman paljon erityisosaamista ja ammattitaitoa. Niin pienryhmissä kuin kaikissa muissakin päivähoiton ryhmissä ja perhepäivähoidossa on tärkeää kiertävän erityislastentarhanopettajan tuki. Kunnassa toimii **kaksi kiertävää erityislastentarhanopettajaa**: toinen Jäälissä ja toinen kirkonkylän alueella.

Yksityisten päiväkotien varhaiserityiskasvatustalvet eivät ole samat kuin kunnan päiväkodeissa. Keltot sopivat yksityisiin päiväkoteihin käynnit 4 työpäivää/ lukuvuosi. Tämä sisältää konsultaation henkilökunnalle, lasten kanssa tehtävät arviointitehtävät sekä tarvittaessa vanhempien kanssa sovitut tapaamiset.

Erilaiset koulutukset ja yhteistyö eri ammattikuntien kesken ovat tärkeä osa erityisvarhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuksessa toimiva moniammatillinen Lapsen kasvun tukiryhmä toimii myös erityispäivähoidon työryhmänä. Ryhmä on tukena päivähoiton työntekijöille sekä perheille ja on myös merkittävä osa erityisvarhaiskasvatuksen kehittämistä. Vuosina 2006-2009 kiertävät erityislastentarhanopettajat ovat ohjanneet äitien vertaistukiryhmiä, jotka on tarkoitettu erityistä tukea tarvitsevien lasten äideille. Eri tavoin yhdessä toimimalla ja toisia tukemalla rakennetaan jokaiselle lapselle turvallinen pohja kulkea erilaisia polkuja elämässään.

5. Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki esi- ja perusopetuksessa

Erityisopetuksen strategiassa (2007) otetaan käyttöön tehostetun tuen käsite ja oppimisen tuesta tulee näin kolmiportainen järjestelmä: yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Alla olevassa kaaviossa (Opetushallitus 2009) kuvataan uusien linjausten mukainen perusopetus tukitoimineen.

Yleinen tuki

Yleinen tuki tarkoittaa kaikkia niitä tukitoimia, joilla tuetaan oppilaan koulunkäyntiä siten, että tehostetun tai erityisen tuen tarvetta ei syntyisi. Yleinen tuki kuuluu kaikille oppilaille ja siihen kuuluvien menetelmien ja toimintatapojen kehittämällä pyritään takaamaan laadukas opetussuunnitelman mukainen opetus, jossa huomioidaan oppilaiden yksilölliset tarpeet.

Tehostettu tuki

Tehostettu tuki tarkoittaa yleisen tuen toimenpiteiden tehostamista määrällisesti ja laadullisesti. Tehostetun tuen avulla pyritään lieventämään ja poistamaan oppimisen esteitä siten, että oppilas voisi opiskella yleisopetuksen opetussuunnitelman mukaan lähikoulussaan. Tehostettuun tukeen liittyvät oleellisesti pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma.

Pedagoginen arvio

Pedagoginen arvio tehdään, kun havaitaan oppilaalla tuen tarvetta jollakin osa-alueella. Arvion tekee ensisijaisesti se opettaja, joka opettaa luokkaa / oppiainetta. Arvio tehdään tarvittaessa

yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa (esim. luokanvalvoja, terveydenhoitaja, opinto-ohjaaja, kuraattori, erityisopettaja).

Pedagogisessa arviossa määritellään, mitkä ovat lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet (mistä asioista on huolta, oppimisvalmiudet eri oppiaineissa, sosiaaliset taidot tms.) sekä millaisia tukitoimia lapsi tarvitsee. Pedagogiseen arvioon kirjataan toteutetut tukitoimet ja yhteydenotot eri tahoihin (koti, muut asiantuntijat). Arviossa kuvataan oppilaan opiskelu- ja työskentelytaitoja sekä hänen aktiivisuuttaan koulutyössä. Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogisen arvion pohjalta moniammatillisessa oppilashuoltotyössä.

Oppimissuunnitelma

Kun tehostettu tuki aloitetaan, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatimisen toteuttamisesta (koollekutsuminen, yhteistyö vanhempien kanssa) vastaa ensisijaisesti se opettaja, joka opettaa luokkaa / oppiainetta. Jos oppimissuunnitelman tavoitteet koskevat sisällöllisesti tai opiskelutaitojen/-ympäristön osalta useaa oppiainetta tai oppisisältöä, laatimiseen osallistuvat mahdollisuuksien mukaan ne opettajat, jotka opettavat lasta kyseisissä aineissa tai sisällöissä.

Oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen **vahvuudet** ja kiinnostuksen kohteet ja niiden hyödyntäminen opetuksessa sekä yksilölliset **tavoitteet** ja **menetelmät**, joilla tavoitteisiin pyritään. Oppimissuunnitelmassa määritellään **vastuualueet**: mihin oppilas sitoutuu, mihin opettajat sitoutuvat, mihin huoltajat sitoutuvat jne.

Oppimissuunnitelman tarkoitus on toimia opettajien, oppilaan ja kodin **yhteisenä työkaluna**, jonka avulla jokainen tekee parhaansa, jotta oppilaan opiskelu omassa luokassa onnistuisi eikä syntyisi tarvetta erityiselle tuelle.

Erityinen tuki

Erityinen tuki koostuu erityisopetuksesta ja muusta perusopetuslaissa määritellystä tuesta. Erityisen tuen päätöstä edeltää pääsääntöisesti tehostetun tuen jakso, pedagogisen selvityksen laatiminen ja huoltajien kuuleminen.

Pedagoginen selvitys

Pedagoginen selvitys tehdään tehostetun tuen piirissä olevan oppilaan tilanteesta silloin, kun on tarpeellista selvittää, riittävätkö käytössä olevat tukitoimet vai **tarvitaanko erityistä tukea**. Pedagogisen selvityksen tekemisestä vastaa ensisijaisesti se opettaja, joka opettaa luokkaa / oppiainetta. Selvitys tehdään tiiviissä **yhteistyössä** huoltajien, erityisopettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Pedagoginen selvitys viedään aina koulun **oppilashuoltoryhmän käsittelyyn**. Oppilashuoltoryhmässä arvioidaan moniammatillisesti, onko tarpeen hankkia selvityksen liitteeksi psykologinen tai lääketieteellinen lausunto.

Pedagoginen selvitys perustuu jo tehtyihin pedagogiseen arvioon ja oppimissuunnitelmaan. Pedagogiseen selvitykseen kirjataan:

- henkilötiedot
- lyhyt kouluhistoria
- toteutetut tukitoimet sekä niiden ajoittuminen ja tuloksellisuus (eriyttäminen, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, pienluokkaopetus, avustajapalvelut jne.)
- mahdolliset tutkimukset/ terapiat tms.
- tämänhetkinen tilanne sekä tuen tarve oppimisessa ja koulunkäynnissä
- huoltajien ja oppilaan näkemys
- oppilashuoltoryhmän näkemys
- esitys tarvittavasta erityisestä tuesta

Päätös erityisestä tuesta

Päätöksen erityisestä tuesta tekee **pedagogisen selvityksen ja mahdollisen asiantuntijalausannon perusteella** palvelujohtaja tai rehtori (päätösvalta määritellään ennen lain voimaan tuloa). Päätös on **määräaikainen** (PoL 17§, muutokset 2010) ja siinä määritellään opetuksen järjestämispaikka, mahdolliset yksilölliset oppimäärät sekä avustajapalvelut. Päätöksessä määrätään myös niistä resursseista, joita tarvitaan oppilaan tuen turvaamiseksi.

Oppilaan **edistymistä ja erityisen tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti**. Päätöksessä asetetun määräajan loppuvaiheessa tai tarvittaessa aiemmin tehdään uudelleen pedagoginen selvitys, jonka perusteella tehdään tarvittaessa uusi määräaikainen erityisen tuen päätös. Jos erityisen tuen tarve on poistunut, oppilas jatkaa opiskelua tehostetun tai yleisen tuen avulla.

Perusopetuslain (17§, muutokset 2010) mukaan erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ilman sitä edeltävää tehostetun tuen jaksoa ja pedagogisen selvityksen laatimista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Päätös voidaan tällöin tehdä koko perusopetuksen ajaksi.

HOJKS

Kun tehostettu tuki ei riitä turvaamaan oppilaan koulunkäynnin sujumista ja oppilas siirtyy erityisen tuen piiriin, hänelle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelma on **pedagoginen asiakirja**, jossa määritellään oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisen ja koulunkäynnin yksilölliset tavoitteet ja tukitoimet sekä niiden arviointi ja seuranta.

5.1 Nykytila: oppimisen tuen toimintamuodot ja järjestämistavat

Esiopetus

Esiopetusta järjestetään Kiimingissä kouluilla ja päiväkodeissa (päivähoitoa tarvitsevat lapset). Jokaiselle lapselle laaditaan huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen suunnitelma. Tukea tarvitseville lapsille laaditaan lisäksi Tukitoimet ja kuntoutus –liite tai HOJKS huoltajien, esiopettajan, erityisopettajan/kiertävän erityislastentarhanopettajan sekä kuntoutukseen osallistuvien henkilöiden yhteistyönä. Esiopetusvuoden aikana täytetään tarvittaessa havainnointilomake, jos herää huolta lapsen kehityksestä tai oppimisesta. Havainnointilomakkeen yhteenveto toimitetaan vanhempien luvalla psykologille, jos lapsi menee kouluvalmiusarviointiin. Kiimingissä on toiminut kevääseen 2009 asti esiopetuksen erityisopettaja, joka on hoitanut kaikkien koulujen esiopetuksen erityisen tuen. Vuonna 2009 toimintamallia on muutettu siten, että koulujen esiopetuksen erityisestä tuesta vastaa kunkin koulun laaja-alainen erityisopettaja. Päivähoidon esiopetuksen erityisestä tuesta vastaavat pääsääntöisesti kiertävät erityislastentarhanopettajat. Toimintamallit tuen tarpeen arvioimiseen ja tukitoimien järjestämiseen ovat yhtenäiset. Erityisopettajien ja kiertävien erityislastentarhanopettajien yhteistyö on tiivistä.

Esiopetuksesta kouluun siirtyminen

Lapsen esiopetuksen suunnitelman laatimisen prosessiin kuuluvat arviointikeskustelut, jotka esiopettajat käyvät huoltajien kanssa maaliskuussa. Keskustelussa täytetään Esiopetuksesta kouluun –tiedonsiirtolomake, jonka huoltajat ovat esittäneet kotona. Erityistä tukea tarvitsevien lasten asioista pidetään keväällä huoltajien kanssa palaveri, johon kutsutaan tarvittaessa koulun erityisopettaja ja/tai luokanopettaja mukaan. Tiedonsiirtolomakkeen liitteeksi kirjataan tarkempi yhteenveto tarvittavista tukitoimista. Koulujen tiedonsiirtopalavereissa käydään läpi ne tekijät, jotka vaikuttavat luokkakajoihin, avustajatarpeet sekä tarvittavat tukitoimet kunkin lapsen osalta. Näin

luokanopettajat ja erityisopettajat tietävät valmiiksi, miten voivat tukea oppilaita heti koulun alkamisesta asti.

Kouluun siirtymisen vaiheessa on koettu ongelmaksi se, nykyisillä resursseilla on vaikea vastata oppilaiden lausuntojen mukaisiin avustaja- ja pienryhmäopetustarpeisiin..

Eriyttäminen

Perusopetuslain 628/1998, 3 §:n mukaisesti oppilaan opetus tulee järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Opetuksen eriyttäminen luokissa on opettajan vastuulla ja eriyttämistä toteutetaan vaihtelevasti. Opettajille tehdyn kyselyn (2008) tulosten mukaan eriyttäminen ei ole toteutunut hyvin suhteessa asian tärkeyteen.

Joustavat ryhmäjaot ja tiimiopettajuus

Joustavien ryhmäjakojen käyttämisestä on tehty kouluilla pienimuotoisia kokeiluja laaja-alaisen erityisopetuksen resurssia hyödyntämällä. Samanaikaisopetusta ja tiimiopettajuutta on kokeiltu jonkin verran opettajien omaan aktiivisuuteen perustuen. Opettajien välisen yhteistyön laajuus vaihtelee paljon kouluittain.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on keskeisessä asemassa oppilaan oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Huoltajille tehdyn kyselyn (2008) palautteessa nousi selkeästi esille toive tiiviimmästä yhteistyöstä ja huoltajat kaipasivat enemmän tietoa ja palautetta lapsen koulunkäynnistä. Toisaalta yhteistyön määrä ja muoto vaihtelee suuresti opettajien ja koulujen välillä. Huoltajille tehdyn kyselyn perusteella oppilashuoltoryhmien toiminta ja erilaiset tukimuodot ovat kodeille vielä vieraita, joten tiedottamiselle on tarvetta.

Tukiopetus

Opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai oppimisessaan lyhytaikaista tukea tarvitseville oppilaille tulee järjestää tukiopetusta (PoL 16§). Tukiopetuksessa oppilaan opetusta eriytetään yksilöllisillä tehtävillä, ajankäytöllä ja ohjauksella. Jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan, tukiopetus tulisi aloittaa heti, kun vaikeuksia oppimisessa on havaittu. Se pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan huoltajien kanssa ja heitä on tiedotettava sen järjestämisestä.

Tukiopetusta annetaan kouluilla hyvin vaihtelevasti. Tukiopetusresurssi on varsin pieni tuntikehyksen kaventamisen seurauksena. Koulukuljetukset vaikeuttavat joidenkin oppilaiden tukiopetukseen osallistumista ja toisaalta työjärjestystekniset seikat vaikeuttavat joillakin opettajilla tukiopetuksen antamista. Oppilaan oikeutta tukiopetukseen ei voi ohittaa näistä syistä.

Osa-aikainen erityisopetus (laaja-alainen erityisopetus)

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla kouluilla. Oppilas osallistuu osa-aikaiseen erityisopetukseen koulutuntien aikana tai erillisellä sopimuksella koulutuntien ulkopuolella. Osa-aikaisella erityisopetuksella **tuetaan luokassa tapahtuvaa oppimista**, esimerkiksi harjoittelemalla tehostetusti lukemisen ja kirjoittamisen taitoja, matematiikkaa tai vieraita kieliä. Oppilas voi ohjautua osa-aikaiseen erityisopetukseen myös keskittymisen tai käyttäytymisen vaikeuksien

vuoksi. Osa-aikaista erityisopetusta pienryhmissä tai yksilöllisesti antaa laaja-alainen erityisopettaja. Erityisopettaja voi olla myös luokassa samanaikaisopettajana.

Laaja-alainen erityisopettaja tekee kaikkien oppilaiden kanssa lukuvuosittain lukemisen, kirjoittamisen tai/ja matematiikan **arviointeja** varsinkin alaluokilla. Erityisopettaja on tiiviisti mukana **selvittämässä** oppilaan yksilöllistä **tuen tarvetta**, suunnittelemassa opetusjärjestelyjä ja ohjaamassa oppilasta tarvittaessa asiantuntijoiden tutkimuksiin sekä kirjaamassa näihin liittyviä yhteenvetoja. Opetuksen lisäksi laaja-alainen erityisopettaja **konsultoi** ja osallistuu mm. moniammatilliseen **oppilashuoltotyöhön, huoltajapalaveriin, HOJKS** -prosesseihin sekä **nivelvaiheysteistyöhön** oppilaan siirtyessä luokka-asteelta toiselle.

Kunnassa työskentelee lukuvuonna 2009 - 2010 **kahdeksan laaja-alaista erityisopettajaa**, joista yksi toimii erityisopetuksen yhteyshenkilönä. Yhden yläluokkien erityisopettajan tehtäviin kuuluu myös lukion erityisopetus.

Laaja-alaisen erityisopetuksen resurssit ovat olleet omana kokonaisuutenaan tuntikehyksessä ja resurssia on kohdennettu kouluille tarpeen mukaan. Tarvetta arvioidaan vuosittain laaja-alaisen erityisopettajien yhteispalaverissa ja tarvittaessa tunteja on siirretty joustavasti koululta toiselle keskellä vuottakin, jos tarve on todettu suuremmaksi/pienemmäksi. Tämä käytäntö on todettu toimivaksi.

Pienryhmäopetus

Pienryhmiä toimii Laivakankaan, Jäälin, Kiiminkijoen, Jokirannan ja Ylikylän kouluilla. Ylikylän koulun pienryhmä on Alakylän, Tirinkylän, Ylikylän ja Huttukylän koulujen yhteinen. Pienryhmien **toimintatavat vaihtelevat kouluittain** ja painotukset ovat erilaisia. Oppilas voi ohjautua pienryhmään **oppimisvaikeuksien, tarkkaavaisuuden vaikeuksien tai sopeutumattomuuden** vuoksi. Pienryhmässä opiskelu ei edellytä erityisopetukseen ottamisen tai siirtämisen päätöstä. Pienryhmän tuki on laajempaa ja tiiviimpää kuin osa-aikaisen erityisopetuksen tuki.

Erityisen suureksi haasteeksi ovat nousseet sosiaalisiin taitoihin, käyttäytymiseen ja keskittymiseen liittyvät vaikeudet. Nämä vaikeudet saattavat hankaloittaa paitsi oppilaan omaa, myös koko luokan työskentelyä ja kouluilla on ollut jo pitkään esillä pienryhmän tarve sellaisille oppilaille, joiden on vaikea opiskella omassa luokassaan haastavan käyttäytymisen vuoksi. Nykyisissä pienryhmissä ei pystytä kaikilla kouluilla vastaamaan tähän tarpeeseen.

Luokkamuotoinen erityisopetus

Luokkamuotoisessa erityisopetuksessa opiskeleville oppilaille on tehty erityisopetukseen ottamisen tai siirtämisen päätös. Kaikille oppilaille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Jaaranharjun koulussa annetaan luokkamuotoista erityisopetusta oppilaille, joilla on **laajoja oppimisvaikeuksia (yksilöllistetyt oppimäärät) tai sopeutumisvaikeuksia**. Oppilaita tulee kouluun koko Kiimingin kunnan alueelta. Koulussa on tällä hetkellä 5 luokkaa, joista neljässä oppilailla on pääasiassa oppimisvaikeuksia ja yhdessä sopeutumisvaikeuksia (luokat 6 – 8). Erityisluokassa on yläkouluikäisilläkin **oma opettaja**, joka vastaa pääsääntöisesti opettamisesta. Tämä tuo **turvallisuutta** ja paremman kontrollin koulunkäyntiin ja oppimiseen. Yläluokkien oppilaat opiskelevat jonkin verran integroituna Jokirannan koulun oppilasryhmissä.

Jäälin koulun kolmessa erityisluokassa pidennetyn oppivelvollisuuden mukaan opiskelevien (nk. POMO –luokat) oppilaiden diagnoosina on lievä, keskivaikea, vaikea tai syvä

älyllinen **kehitysvammaisuus**. Lisäksi oppilailla voi olla monenlaisia lisävammoja. Oppilaat opiskelevat yksilöllisen suunnitelman mukaan oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Oppilaiden on mahdollista opiskella oman kotiluokkansa lisäksi erilaisissa ryhmäkokoontumissa koulupäivän aikana, mikäli tämä tukee yksilöllisten tavoitteiden saavuttamista eri oppiaineissa tai toiminta-alueissa. Osalla oppilaista on kehityksen tukena erilaisia terapioiden, joita pyritään antamaan koulupäivän aikana koulun tiloissa. Osa oppilaista on **integroitu** yleisopetuksen ryhmiin tietyillä oppitunneilla. Integrointia toteutuu myös kerhotuntien puitteissa, mm. yhteisissä liikunta-, kuoro- ja bändikerhoissa. Oppilaat ovat täysin mukana koulun arjessa, samoilla välitunneilla yleisopetuksen oppilaiden kanssa, ruokailussa, juhlissa ja tapahtumissa.

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetus

Kiimingissä on ollut verrattain vähän maahanmuuttajaoppilaita, minkä vuoksi omien toimintamallien kehittämistä ei ole systemaattisesti tehty. Valmistava opetus on aiemmin ostettu tarvittaessa ostopalveluna Oulun kaupungilta. Tällä hetkellä tämä ei ole mahdollista, koska Oulussa ei ole paikkoja muiden kuntien oppilaille. Maahanmuuttajaoppilaat opiskelevat yleisopetuksen ryhmissä ja heille järjestetään tarvittavat tukitoimet muun opetuksen ohessa.

Oppimissuunnitelma

Oppimissuunnitelmien laatimisen käytännöt ovat tällä hetkellä hyvin kirjavat. Yhtenäinen suunnitelmapohja on laadittu, mutta sopimuksia laatimisesta ei ole vielä tehty. Kiiminki on mukana seudullisessa sähköisen oppimissuunnitelman kehittämishankkeessa.

Avustajapalvelut

Koulunkäyntiavustajien määrää vähennettiin vuonna 2008 selkeästi. Avustajapalveluiden jakamista ja kohdentamista on pyritty tehostamaan. Jäälän ja Kiiminkijoen kouluilla 1.-2. -luokkalaisten aamu- ja iltapäivätoiminta vievät suuren osan tämänhetkisestä avustajaresurssista. Koulukuljetusten valvontaan tarvitaan joillakin kouluilla melko paljon avustajaresurssia.

Oppilaanohjaus

Perusopetuksen yläluokilla toimii kolme opinto-ohjaajaa, jotka osallistuvat tiiviisti yhteistyöhön nivelvaiheessa 6. luokalta 7. luokalle. Esiopetuksen ja luokkien 1 – 6 oppilaanohjaus kuuluu luokanopettajille. Oppilaanohjauksen käytänteitä kehitetään parhaillaan opetusministeriön rahoittaman kehittämistoiminnan avulla. Seudullinen yhteistyö on tiivistä.

Kerhotoiminta

Kerhotoiminnan mahdollisuuksia oppilaan kehityksen ja oppimisen huomioimisessa tulisi pohtia kokonaisvaltaisesti. Jäälän koululla on edistetty POMO -luokkien oppilaiden osallisuutta siten, että he osallistuvat koulun yhteisiin kerhoihin.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Aamu- ja iltapäivätoimintaa toteutetaan 1. – 2. –luokkien oppilaille Kiiminkijoen ja Jäälän kouluilla. Toimintaan osallistui lukuvuonna 2008 – 2009 noin 100 lasta. Oppilaiden tuen tarvetta ei tällä

hetkellä ole huomioitu aamu- ja iltapäivätoiminnan resursoinnissa. Jos oppilaalla on esimerkiksi avustajapalvelu käytössä koulupäivän aikana tai hän opiskelee pienryhmässä, aamu- ja iltapäivätoiminnassa hän on suuressa lapsiryhmässä ilman erityisiä tukitoimia. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa ei ole määritelty paikkamääriä: kaikki hakijat on otettu toimintaan mukaan. Hakijoita on tullut kesken toimintakauden ja tämä on vaikeuttanut toiminnan järjestämistä ja suunnittelua.

Jäälin koulun POMO –luokkien aamu-/iltapäivätoiminta toteutetaan siten, että avustajat ovat aamuisin ennen koulun alkua ap-toiminnassa ja kun koulu loppuu, avustajat jatkavat oppilaiden kanssa ip-toiminnassa luokissa. Tämän on koettu oppilaiden kannalta hankalaksi siinä mielessä, että heidän on vaikea hahmottaa koulunkäynnin ja ap-/ip-toiminnan eroa, kun tilat ja aikuiset ovat samat.

Oppilashuollon tuki

Oppilashuoltoa on kuvattu tarkemmin kappaleessa Oppilashuoltopalvelut ja moniammatillinen tuki. Oppilashuollon tukea oppimisessa käytetään silloin, kun on tarpeellista selvittää ja suunnitella moniammatillisesti lapsen tarvitsemia tukitoimia ja niiden järjestämistä.

Ohjaus- ja tukipalvelut sekä apuvälineet

Palveluiden ja apuvälineiden hankinta on toteutettu tapauskohtaisesti oppilaiden tarpeiden mukaisesti.

Ostopalvelut

Ostopalveluita käytetään mm. seuraavissa oppimisen tuen osa-alueissa:

- Tervaväylän koulun ohjaus- ja tukipalvelut sekä tarvittaessa myös oppilaspaikat,
- erikoissairaanhoidon piiriin kuuluvat tutkimus- ja kuntoutusjaksot OYS:ssa ja
- toimintaterapiapalvelut sekä osittain myös muut terapiapalvelut.

5.2 Oppimisen tuen toteutumista edistävät toimenpiteet

Yleinen tuki:

- Eriyttämisen tehostaminen laadullisesti ja määrällisesti: opettajien osallistuminen koulutuksiin, laaja-alaisen erityisopettajan konsultaatio.
- Joustavat ryhmittelyt: luokkia muodostettaessa otetaan huomioon oppilaiden tuen tarve (yhtä ryhmää voidaan pienentää toisten kustannuksella, jos siihen on selvät perusteet), toisaalta tehostetaan opetusryhmien joustavaa muodostamista oppiaineittain tai oppiainekokonaisuuksittain.
- Tiimiopettajuus ja samanaikaisopetus: toimintamallien kehittäminen, yhteistyöajan huomioiminen koulujen työjärjestyksissä.
- Kodin ja koulun välinen yhteistyö: tehostetaan tiedonkulkua kodin ja koulun välillä, kehitetään helppokäyttöisiä tiedottamistapoja, vanhempainvarttien käytön tehostaminen.
- Tukiopetus: koulukuljetusten vaikutusten selvittäminen ja käytäntöjen muuttaminen niin, että tukiopeukseen osallistuminen on kaikille mahdollista.
- Kerhotoiminta: lasten ja nuorten kehityksen ja oppimisen tukeminen kerhotoiminnan kautta.

Tehostettu tuki:

- a. Oppilashuollon tuki: oppilashuoltoryhmien toimintakäytänteiden kehittäminen / yhtenäistäminen.
- b. Oppimissuunnitelma: selkeät käytänteet ja lomakkeet, tarvittava perehdytys opettajille.
- c. Koulutulokkaiden tuen tarpeisiin vastaaminen: joustava alkuopetus, tarvittava pienryhmäopetus.
- d. Haastavan käyttäytymisen vaikeuksiin vastaaminen: luokassa oppimisen tukeminen / pienryhmäopetus.
- e. Osa-aikainen erityisopetus: laaja-alaisen erityisopettajan työnkuvan muuttaminen → yhä enenevä tarve konsultoivalle työlle, eli työaika sisältää opetuksen lisäksi myös konsultointia.
- f. Pienryhmäopetus: toimintamallien selkiyttäminen, selvitetään oppilaiden tasavertaisuutta palvelun saannin suhteen, luodaan yhtenäisiä kriteereitä pienryhmäopetuksen saamiselle niiltä osin kuin on mahdollista ja järkevää.
- g. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetus: toimintamallien kehittäminen.
- h. Avustajapalvelut: yhteinen määrittely avustajapalvelun saamisen edellytyksille, avustajaresurssien koordinoinnin tehostaminen (joustavampi siirtäminen koululta toiselle tarpeiden muuttuessa).
- i. Aamu- ja iltapäivätoiminta: tuen tarpeiden huomioiminen henkilöstöresurssissa, ryhmäkoon rajoittaminen kohtuulliseksi lasten näkökulmasta. Aamu- ja iltapäivätoiminta ei saa vähentää koulun tarpeiden mukaista avustajaresurssia.

Erityinen tuki:

- a. Erityisen tuen järjestäminen lähikoulussa: nykyistä useammalla oppilaalla tulisi olla mahdollisuus opiskeluun lähikoulussaan ikäryhmänsä kanssa. Opetus tulisi järjestää lähikouluperiaatteen mukaisesti aina, kun se on oppilaan edun mukaista.
- b. Kokoaikainen erityisopetus: säilytetään mahdollisuus saada pysyvästi opetusta pienryhmässä/pienluokassa silloin, kun se on selkeästi oppilaan etu.
- c. Opettajien työajassa tulee huomioida asiakirjojen laatimiseen tarvittava aika.
- d. HOJKS: sähköisen lomakkeen käyttöönottoa harkitaan. Sähköisen oppimissuunnitelman kehittämisen yhteydessä huomioidaan yhteys HOJKS:n laatimiseen. HOJKS –lomakkeet uudistetaan lakimuutosten ja opetussuunnitelman perusteiden muutosten myötä.
- e. Oppilashuollon tuki: tuen tarpeen arviointi ja tukitoimien suunnittelu käsitellään tarpeen mukaan oppilashuoltoryhmässä, pedagoginen selvitys viedään aina oppilashuoltoryhmään.
- f. Aamu- ja iltapäivätoiminta 1.-9.-luokat: toiminnan eriyttäminen koulupäivästä.
- g. Apuvälineet: selvitetään erityisopetuksen materiaalien ja apuvälineiden yhteiskäyttömahdollisuudet ja mahdollisuus perustaa pienimuotoinen resurssikeskus / materiaalilainaamo.

6. Seudullinen yhteistyö

Oulun ympärillä olevat pienet kunnat ovat aiempien yhteisten kehittämishankkeiden (OVI – virtuaalinen erityisopetuksen kehittämishanke, ALPO –hanke) myötä yhdistäneet erityisopetuksen kehittämisresurssinsa ja yhteistyö on jatkunut tiiviisti KELPO –kehittämistoiminnassa. Mukana yhteistyössä ovat Haukipudas, Kiiminki, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulunsalo, Tyrnävä ja Utajärvi. Kevästä 2009 alkaen on tehty yhteistyötä myös Oulun kaupungin ERTU –keskuksen edustajien kanssa.

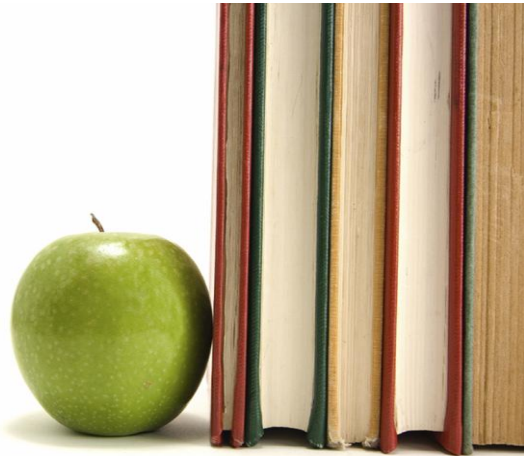
Seudullisen yhteistyön tavoitteena on, että mukana olevat kunnat pystyvät yhteistyön avulla tehostamaan erityisopetuksen asiantuntemusta, jota tarvitaan kehittämisessä ja käytännön työn uudistamisessa. Yhteistyöhankkeissa on luotu erityisopetuksen verkostoja, yhteistyömuotoja, yhteisiä erityisopetuksen käytänteitä ja kehittämiskohteita seudullisesti. Seutukunnallinen yhteistyö erityisopetuksessa on sujunut hyvin. Tämän yhteistyön aikana hanketyöntekijät ovat todenneet, että yksin erityisopetuksen kehittäminen ei takaa kaikkien oppilaiden hyvää, yksilöllistä opetusta eikä oppilaiden osallisuutta yhteisössään. KELPO –kehittämistoiminnassa onkin pyritty koko oppimisen tuen alueen sekä yleisopetuksen käytänteiden laajapohjaiseen kehittämiseen.

Seudullisen yhteistyön tärkeä osa-alue ovat seudulliset koulutukset. Yhteistyö mahdollistaa sen, että koulutukset ovat kuntien työntekijöille tavallista edullisempia ja ne räätälöidään kunnissa ilmenevien koulutustarpeiden mukaan. Tiedonkulku on ollut aiempaa tehokkaampaa kuntien välillä ja myös kuntien sisällä. Vertaisarviointi on koettu erittäin hyödylliseksi kuntien kehittämistoiminnan kannalta.

Eräs merkittävä yhteistyön tulos on vuonna 2008 valmistunut seutukunnallinen oppimisen tuen käsikirja, johon koottiin tietoa ja toimintamalleja oppimisen tuen järjestämisestä. Käsikirja sisältää myös lomakkeita käytännön työn tueksi.

Erityisvarhaiskasvatuksen (erityislastentarhanopettajat ja kiertävät erityislastentarhanopettajat) henkilöstön seutukunnallinen yhteistyö on alkanut Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen kehittämishankkeesta 2000 –luvun alussa ja jatkuu säännöllisenä edelleen. Kiertävien erityislastentarhanopettajien työnohjaus järjestetään seudullisena yhteistyönä. Erityislastentarhanopettajat kokoontuvat säännöllisesti seudullisiin kokouksiin (2 krt./lukukausi). Kiimingin erityisvarhaiskasvatuksen hyvistä toimintamalleista (esim. moniammatillinen yhteistyö, vertaistukiryhmät) on järjestetty koulutuksia useissa seudun kunnissa.

Myös muilla oppimisen tuen osa-alueilla on seudullista yhteistyötä. Koulukuraattorit kokoontuvat seudullisiin tapaamisiin 4 kertaa lukukaudessa. Opinto-ohjaajat osallistuvat seudullisiin tapahtumiin ja koulutuksiin sekä tekevät TET –tori –yhteistyötä. Työpajatoiminta järjestetään Haukiputaan ja Kiimingin välisenä yhteistyönä ja myös Etsivä työ –hankkeessa toimitaan seudullisesti.

OPPIMISEN TUKI - TOIMINTAMALLIT

1. Oppimisen tuen arvopohja Kiimingissä

Yksilöllisyys:

- lähtökohtana lapsen tarve/etu
- joustavuus (opetusryhmät, materiaalien käyttö, oppimistyylit, työnjako)
- elämänhallinnan tukeminen
- kuulluksi tuleminen
- kannustaminen, itsetunnon tukeminen

Vastuullisuus:

- sitoutuminen lapsen/nuoren kasvun tukemiseen
- sitoutuminen yhteistyöhön
- selkeä vastuunjako (koti, moniammatilliset toimijat)
- tukitoimien vaikuttavuuden seuranta
- tiedonsiirto
- nivelvaiheet

Yhteisöllisyys:

- jokainen kokee kuuluvansa omaan ryhmäänsä/kouluunsa/työyhteisöönsä
- huolehditaan yhdessä kaikista lapsista/nuorista
- kasvatuskumppanuus perheen kanssa
- yhdessä toimiminen, tiimityö
- kannustava ilmapiiri

Tasavertaisuus:

- avoimuus, toimintatapojen läpinäkyvyys
- lapsi/nuori saa tuen paikasta ja henkilöistä riippumatta
- tukitoimien oikea ajoitus
- seurannan ja arvioinnin objektiivisuus
- yhtenäiset käytännöt ja toimintaohjeet
- lähipäiväkoti- ja lähikouluperiaate

2. Visiot ja strategiset päämäärät

Kiimingin kunnan palveluvisio (luonnos 2009)

Vetovoimaisessa Kiimingissä on luonnon vapaata virtaa sekä elämisen ja yrittämisen sykettä. Kiiminki tarjoaa hyvinvointia, turvallisuutta ja osaavaa yhteistyötä Oulun seudulla.

Sivistyspalvelutuotantoalueen visio 2015 ja toiminta-ajatus

VISIO

Kiimingissä on seudullisesti kilpailukykyiset ja kaikkien saavutettavissa olevat sivistys- ja vapaa-aikapalvelut. Palveluiden tuottamisessa korostuu asiakaslähtöisyys, laatu, turvallisuus, yhteistyö ja kiiminkiläinen arvoperusta.

TOIMINTA-AJATUS

Sivistyspalvelutuotantoalue järjestää ja kehittää laadukasta oppimista ja koulutusta sekä edistää kuntalaisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia ylläpitäviä ja lisääviä toimintamahdollisuuksia.

Oppimisen tuen visio 2020 ja toiminta-ajatus

VISIO

Kiimingin varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa on jokaisella lapsella ja nuorella oikeus ja mahdollisuus kasvaa, kehittyä ja oppia omien yksilöllisten edellytystensä mukaan ja kokea osallisuutta omassa ryhmässään ja kasvuyhteisössään. Oppimisen tuen palvelurakenne on selkeä ja yhtenäinen koko kunnassa siten, että lapset ja nuoret ovat tasavertaisessa asemassa palveluiden saamisen suhteen.

TOIMINTA-AJATUS

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen yksiköissä tarjotaan lapsen kehitykseen ja oppimiseen laadukasta ja monipuolista tukea siten, että mahdollisimman moni kiiminkiläinen lapsi ja nuori saa kasvaa ja opiskella yksilöllisten edellytystensä mukaan lähipäiväkodissaan tai -koulussaan. Kaikki lapsen kanssa toimivat aikuiset osallistuvat vastuullisesti lapsen tukemiseen. Tuki tarjotaan lapselle mahdollisimman varhain ja mahdollisimman nopeasti tuen tarpeen ilmennyttyä. Oppimisen tuen palvelurakenteen toimivuutta arvioidaan säännöllisesti ja kehitetään jatkuvasti.

3. Yhteenveto tarvittavista toimenpiteistä oppimisen tuen kehittämiseksi

Lähikouluperiaatteen toteutuminen

- Laadukas perusopetus: kohtuulliset ryhmäkoot, joustavien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, eriyttämisen ja tukiopetuksen tehostaminen.
- Laaja-alaisen erityisopetuksen, pienryhmien ja erityisluokkien toimintamuotojen ja sijainnin tarkistaminen.
- Erityisen tuen järjestäminen lähikoulussa: nykyistä useammalla oppilaalla tulisi olla mahdollisuus opiskeluun lähikoulussaan ikäryhmänsä kanssa. Opetus tulisi järjestää lähikouluperiaatteen mukaisesti aina, kun se on oppilaan edun mukaista.

Varhainen tuki ja ennalta ehkäisevä toiminta

- Resurssien kohdentaminen tehokkaammin varhaiseen tukeen.
- Henkilöstön kouluttaminen ja perehdyttäminen tuen tarpeen havaitsemiseen ja siihen reagoimiseen.
- Joustavan alkuopetuksen kehittäminen.
- Yläluokkien joustavien opetusjärjestelyiden edelleen kehittäminen.
- Väylä nopean avun saamiseksi akuuteissa tilanteissa.

Moniammatillinen yhteistyö ja oppilashuolto

- Yhtenäisten käytänteiden kirjaaminen, yhteistyöhön tarvittavan työajan järjestäminen.
- Oppilashuoltoryhmät: toiminnan vakiinnuttaminen ja kehittäminen uusien linjausten mukaisesti.
- Koulukuraattori: henkilöstömäärän lisääminen erittäin tärkeää.
- Kouluterveydenhuolto: resurssien tarkistaminen valtakunnallisten suositusten tasolle, kouluilla käytössä olevien tilojen tarkistaminen, tiiviimpi läsnäolo koulujen arjessa.
- Mielenterveyden tarpeiden ja mahdollisuuksien selvittäminen.
- Koulukuljetukset: vaikutukset tukiopetuksen saamiseen täytyy selvittää.

Varhaiskasvatuksen tuki

- Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tuen nivominen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.
- Päivähoidon siirtyminen sivistystoimeen: tehostetun ja erityisen tuen hyvien käytänteiden säilyttäminen.
- Lapsen tulee saada samat palvelut palveluntuottajasta riippumatta.
- Pienryhmien henkilöstön erityispedagogisen osaamisen lisääminen (toisen lastentarhanopettajan nimikkeen muuttaminen erityislastentarhanopettajaksi).
- Avustajaresurssien vastaaminen lasten tarpeisiin.
- Henkilökunnan osaamisen lisääminen tehostetun ja erityisen tuen asioissa.
- Maahanmuuttajataustaisten lasten tuki: toimintamallien kehittäminen.

Perusopetuksen oppimisen tuki

- Koulutulokkaiden tuen tarve / koululykkäyssiinnotukset: tarvitaan uusia toimintamuotoja ja enemmän resursointia (ryhmäkoot, joustava alkuopetus, pienryhmät).
- Sopeutumattomien oppilaiden opetus alaluokilla: tarvitaan uusia toimintamuotoja (oppimisen tukeminen luokassa, avustajapalveluiden käyttö, pienryhmät).
- Eriyttämisen ja tukiovetuksen tehostaminen.
- Samanaikaisopetuksen, tiimiovetuksen ja joustavien ryhmäjakojen käytön tehostaminen.
- Nivelvaiheiden (alaluokat – yläluokat, yläluokat – toinen aste, koulun vaihto) tiedonsiirtoa tehostetaan ja luodaan yhtenäiset toimintamallit.
- Yksilölliset suunnitelmat, arviot ja selvitykset: selkeät lomakkeet (paperinen/sähköinen), suunnitelmien laatimisen huomioiminen opettajien työajassa / työn vaativuuden arvioinnissa.
- Laaja-alaisen erityisopettajan / pienryhmän opettajan työnkuvan muuttaminen → yhä enenevä tarve konsultoivalle työlle, työajan käyttö konsultointiin.
- Pienryhmäopetus: toimintamallien tarkistaminen
- Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetus: toimintamallien kehittäminen.
- Kokoaikainen erityisopetus: säilytetään mahdollisuus saada pysyvästi opetusta pienryhmässä/pienluokassa silloin, kun se on selkeästi oppilaan etu.
- POMO –luokat (pidennetyt oppivelvollisuuden mukaan opiskelevat / kehitysvammaisten opetus): opetus keskitetään toistaiseksi. Jos ryhmiä tulee huomattavasti enemmän, harkitaan hajauttamista esim. oppilasalueiden mukaan.
- Avustajapalvelut: yhteinen määrittely avustajapalvelun saamisen edellytyksille, avustajaresurssien koordinoimisen tehostaminen (joustavampi siirtäminen koululta toiselle tarpeiden muuttuessa). Tiedonsiirtoa avustamiseen liittyvistä tiedoista tehostetaan.
- Kodin ja koulun välisen yhteistyön lisääminen.
- Aamu- ja iltapäivätoiminta: tuen tarpeen huomioiminen, toimintamallien tarkistaminen.

Koordinointi

- Keskitetty, mutta laajalla yhteistyöllä toteutettava erityisopetuksen henkilöstöresurssien, toimintamuotojen ja materiaali-/välineresurssien koordinointi.
- Avustajatarpeen määrittely ja palveluiden koordinointi: erityisopetuksen asiantuntemuksen hyödyntäminen ja keskitetty koordinointi.
- Opetusmateriaalien ja apuvälineiden hankinnan koordinointi, selvitetään mahdollisuus perustaa pienimuotoinen resurssikeskus / materiaalilainaamo.

Henkilöstön työnohjaus

- Muutosprosessin ohjaaminen hallitusti: henkilöstön perehdyttäminen muutoksen vaikutuksiin (hyödynnetään vertaiskonsultaatiota).
- Työnohjaukseen hakeutumisen ja pääsemisen reitit: selvitetään ja laaditaan ohjeistus.

4. Oppimisen tuen palvelurakenne: erityisopetus

Valtuuston §58 kouluverkkoselvityksen hyväksymän päätöksen mukaisesti sivistyspalveluissa siirrytään yhtenäisen perusopetuksen malliin, jossa opetus keskitetään isompiin kouluyksiköihin turvaamalla samalla lähikoulut pienille oppilaille. Erityisopetuksen toimintamallien kehittäminen perustuu näihin hyväksytyihin kouluverkkosuunnitelmiin.

4.1 Nykytila: keskitetty erityisopetus + pienryhmät

Toimintamalli:

- Kaikilla kouluilla:
 - o laaja-alainen erityisopetus
 - o pienryhmäopetus (Alakylä-Tirinkylä-Huttukylä-Ylikylä → yhteinen pienryhmä)
- Erityisluokat (yksilöllistetyt oppimäärät luokilla 1-9, sopeutumattomat pääasiassa luokilla 7-9) keskitetysti Jaaranharjun koulussa
- POMO –luokat (kehitysvammaisten opetus) keskitetysti Jäälin koululla

Edut:

- Erityisopetuksen keskittäminen on helpottanut ryhmien muodostamista ja opetuksen järjestämistä sekä luokkien pedagogista johtamista.
- Erityisluokkien opettajilla on mahdollisuus tiiviiseen keskinäiseen yhteistyöhön ja osaamisen jakamiseen.
- Erityiskoulussa on annettu tehokkaasti ja asiantuntevasti erityisopetusta oppilaille, joilla on laaja oppimäärien yksilöllistäminen tai sopeutumisvaikeuksia.
- Erityiskoulussa oma rehtori on mahdollistanut nopean ja erityispedagogiseen asiantuntemukseen perustuvan hallinnollisen reagoinnin ongelma- ja kriisitilanteissa.

Haasteet:

- Lähikouluperiaate ei toteudu.
- Varhainen puuttuminen nykyisillä resursseilla ei onnistu. Aikaa ennalta ehkäisevään työhön ei ole. Laaja-alaisella erityisopettajalla on keskimäärin aikaa 1 h/vko luokkaa kohden ja pienryhmät toimivat pääsääntöisesti enimmäiskuormituksella.
- Koulutulokkaiden haasteiden huomioiminen on vaikeaa (esim. pienryhmäpaikkoja on niukasti tai ei ollenkaan).
- Alaluokkien sopeutumattomille oppilaille ei ole selkeitä opetusratkaisuja.
- Keskittäminen aiheuttaa kuljetuskustannuksia.
- Jaaranharjun koulun erityisluokkien osaamista ei ole pystytty hyödyntämään muilla kouluilla.
- Tuen ja resurssien suuntaaminen ei ole joustavaa (rakenne on nykymuodossaan jäykkä, ryhmien/resurssien siirtäminen tarpeiden mukaan on hankalaa).
- Kynnys erityisluokalle siirtymiseen voi olla perheen näkökulmasta korkea.

Alla mallinnus nykytilanteesta (tilanne lukuvuonna 2009 – 2010, sulkeissa toukokuussa 2009 arvioidut oppilasmäärät ko. lukuvuodelle).

Alakylä – Tirinkylä
(277 oppilasta)
- laaja-alainen erityisopetus 22 h/vko
- mahdollisuus pienryhmäopiskeluun Ylikylän koululla

Jokirannan koulu
(475 oppilasta)
- laaja-alainen erityisopetus 42 h /vko
- 1 pienryhmä
- 9 – 10 -luokka

Jaaranharjun koulu
(45 oppilasta)
- laajat oppimisvaikeudet:
4 luokkaa (1 – 9)
- sopeutumisvaikeudet:
1 luokka (6 – 8)

Jäälin koulu
(340 oppilasta)
- laaja-alainen erityisopetus 26 h/vko
- klinikka-/ samanaikaisopetus 25 h/vko
- 1 pienryhmä
- 3 POMO -luokkaa

Kiiminkijoen koulu
(478 oppilasta)
- laaja-alainen erityisopetus 40 h/vko
- 2 pienryhmää

Ylikylä – Huttukylä
(172 oppilasta)
- laaja-alainen erityisopetus 15 h/vko
- mahdollisuus pienryhmäopiskeluun Ylikylän koululla

Laivakankaan koulu
(401 oppilasta)
- laaja-alainen erityisopetus / pienryhmäopetus 50 h/vko
- 1 JOPO-ryhmä

4.2 Erityisopetuksen rakennemuutos 2010: oppimisen tuen tiimit kouluittain / alueittain

Lähtökohta:

- Koulun/koulujen erityisopettajat muodostavat tiimin, joka suunnittelee ja toteuttaa oppimisen tukea oppilaan edun mukaisesti yhdessä luokan- ja aineenopettajien sekä koulunkäyntiavustajien ja oppilashuollon henkilöstön kanssa. Oppilas opiskelee ensisijaisesti lähikoulussaan, jossa on tarjolla useita tukimuotoja: laaja-alaista erityisopetusta, pienryhmäopetusta ja pienluokkaopetusta.
- Pienluokan ja pienryhmän keskeinen ero on se, että pienluokka voi toimia oppilaan kotiluokkana. Pienryhmässä opiskelevan oppilaan kotiluokkana on pääsääntöisesti yleisopetuksen luokka ja oppilas opiskelee tarvittavat oppiaineet pienryhmässä. Yleisopetusluokkaan integrointia toteutetaan myös pienluokan oppilaiden osalta siinä määrin kuin se on oppilaan edun mukaista.
- Erityisopetus keskitetään kehitysvammaisten opetuksen osalta (POMO –luokat). Jaaranharjun koulun luokat siirretään hallinnollisesti osaksi yleisopetuksen kouluja ja toimintamalleja muutetaan siten, että pyritään säilyttämään hyvät käytänteet ja tehostamaan toimintaa lähikouluperiaatteen mukaisesti.

Toimintamalli:

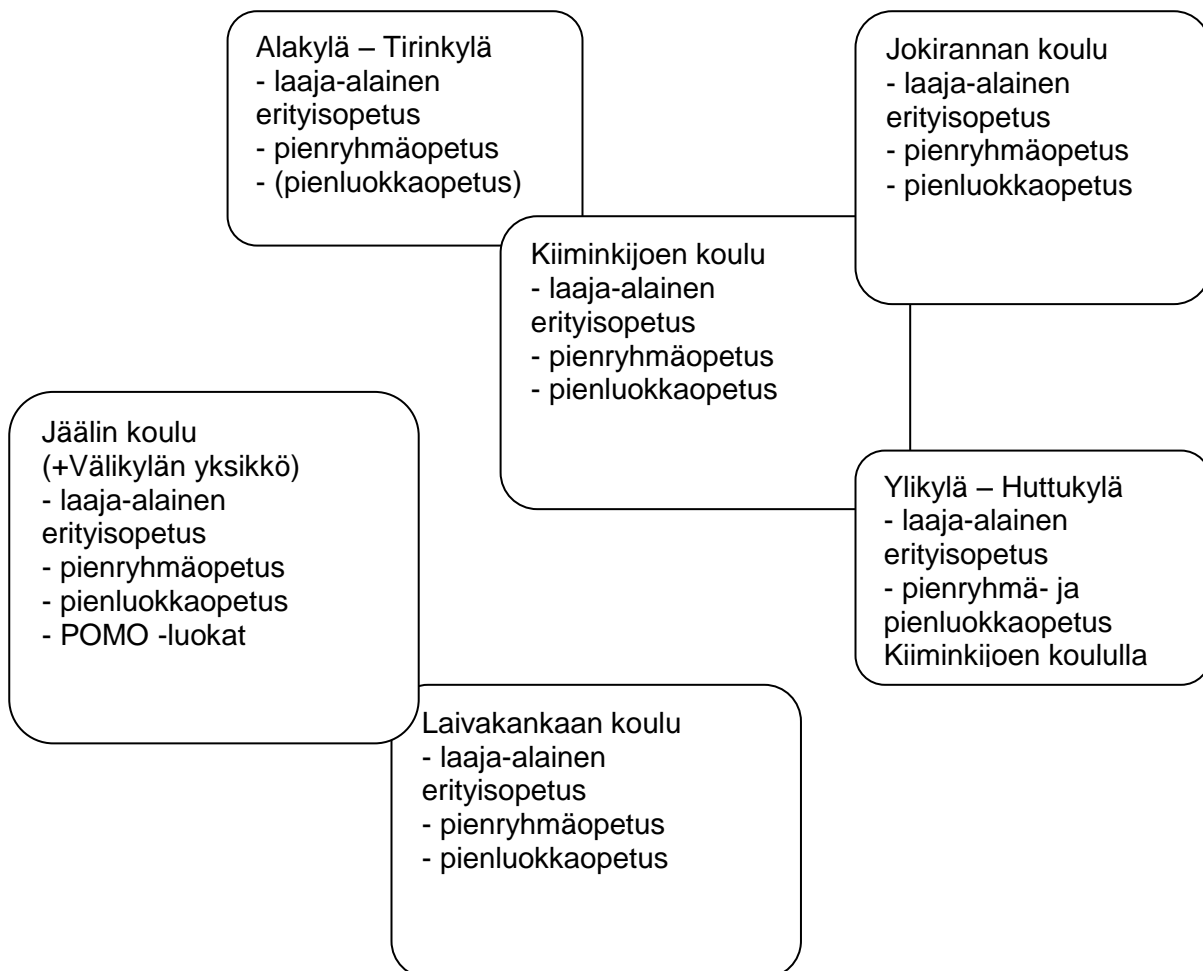
- Erityisopetuksen resursseja koordinoidaan keskitetysti. Resurssit eivät ole koulukohtaisesti kiinteästi määriteltyjä, vaan niitä voidaan vuosittain sijoittaa kouluille kulloisenkin tarpeen mukaan. Pienluokkien ja pienryhmien rakenne ja pedagogiset käytännöt muokataan oppilaiden edun mukaisesti.
- Esitykset resurssien tarpeesta ja päätökset resurssien suuntaamisesta kouluille tekevät oppimisen tuen tiimien tiimivastaavat, erityisopetuksen koordinaattori ja rehtorit/aluerehtorit.
- Laaja-alainen erityisopetus: kaikki koulut
- Pienryhmäopetus: Alakylä-Tirinkylän koulu, Jäälin koulu, Kiiminkijoen koulu (+Huttukylä-Ylikylä), Jokirannan koulu ja Laivakankaan koulu
- Pienluokkaopetus: Jäälin koulu, Kiiminkijoen koulu, Jokirannan koulu ja Laivakankaan koulu.
- Alakylä-Tirinkylän, Ylikylän ja Huttukylän koulujen oppilailla on mahdollisuus opiskella pienluokassa Kiiminkijoen tai Jokirannan koululla, jos tuen tarpeeseen ei voida vastata laaja-alaisen erityisopetuksen tai pienryhmän keinoin (esim. vakavat käyttäytymisongelmat).
- Siinä vaiheessa kun Alakylän oppilasmäärä kasvaa suurempien koulujen tasolle, järjestetään koululla myös pienluokkaopetus
- POMO –luokat keskitetysti Jäälissä, integrointia yleisopetusluokkiin lisätään.

Vaikutukset:

- Edut:
 - o Oppimisen tuen saatavuus parantuu, nopeutuu ja tasa-arvoistuu kunnan eri osissa.
 - o Lähikouluperiaate toteutuu selkeästi paremmin.
 - o Joustava siirtyminen yleisen, tehostetun ja erityisen tuen välillä on mahdollista oppilaan tarpeiden mukaan, kun tuki on tarjolla lähikoulussa.
 - o Luokkamuotoisen erityisopetuksen säilyttäminen (pienluokat) antaa mahdollisuuden pitkäaikaiseen erityiseen tukeen niiden oppilaiden kohdalla, joille integrointi yleisopetusryhmiin ei sovi.
 - o Resurssien keskitetty koordinointi ja tiimityöskentely vahvistavat pedagogista osaamista ja johtamista.

- Erilaisuuden kohtaaminen ja suvaitsevaisuuteen kannustaminen tulee osaksi jokaista kouluyhteisöä.
- Tiedonsiirto helpottuu, kun erilaiset tuen muodot toteutuvat samassa koulussa.
- Oppilaan on mahdollista aloittaa koulu oman ikäluokan mukana joustavammin, kun kouluilla on tarjolla erilaisia tukimuotoja. Samalla päivähoiton esiopetuksen avustajatarve vähenee, kun koululäykyksiä ei jouduta tekemään pienryhmäopetuksen puuttumisen vuoksi.
- Asiantuntijoiden voimavarojen hyödyntäminen maksimoidaan: opettajille mahdollistuu tehokkaampi vertaistuki ja konsultaatio, kun koulussa on useita erityisopettajia ja heillä erilaista osaamista.
- Kuljetustarve vähenee.
- Haasteet:
 - Pienluokkien / pienryhmien opettaminen voi olla haasteellista, jos oppilaita on useilta eri vuosiluokilta.
 - Tilakysymykset ovat haasteellisia varsinkin Kiiminkijoen koululla, oppilasmäärän kasvaessa myös muilla kouluilla.

Alla mallinnus erityisopetuksen järjestämisestä rakennemuutoksen jälkeen.

4.3 Tavoitetila 2020: tiimiopettajuus + pienluokat

Lähtökohta:

- Yleisopetuksen toimintamallin kehittäminen edelleen siten, että tietyt luokat muodostavat tiimin. Tämän tiimin opettajat tekevät tiivistä yhteistyötä ja tiimiin kuuluu erityisopettaja, joka huolehtii kyseisten luokkien erityisopetuksesta. Laaja-alaisen erityisopetuksen ja pienryhmäopetuksen toimintamallit yhdistyvät tässä mallissa.
- Tiimiopettajuutta voidaan toteuttaa myös erilaisilla malleilla ja yli luokkarajojen.
- Alueelliset pienluokat, joissa esim. voimakkaasti käyttäytymisellään oireilevat lapset voivat opiskella.
- POMO –luokkien oppilaat osallistuvat mahdollisimman paljon yleisopetusryhmien toimintaan, mutta luokat säilyvät.

Toimintamalli:

- Yleisopetuksen ryhmäkoko pidetään kohtuullisena.
- Erityisopetuksen resursseja koordinoidaan keskitetysti, mutta erityisopetus on mahdollisimman tiivis osa yleisopetusta.
- Erityisopettajakohtainen oppilasmäärä on huomattavasti pienempi kuin laaja-alaisessa erityisopetuksessa tällä hetkellä, jotta luokkaopetuksen tukeminen onnistuu.
- Erityisopettaja konsultoi ja ohjaa, toimii samanaikaisopettajana luokissa ja pitää osaa- aikaista pienryhmäopetusta.
- Oppitunnit palkitetaan (esim. saman luokkatason äidinkielen tai matematiikan tunnit samaan aikaan) mahdollisimman pitkälle, jotta tiimiopetus on tehokasta.
- Tiimiopetukseen yhdistetään joustavien ryhmäjakojen käyttö (erityisopettaja resurssiopettajana).
- Yläluokilla (aineenopettajajärjestelmään siirryttäessä) tuen tarve on erilainen, joten siellä erityisopettajaresurssia voidaan tarvittaessa käyttää painotetusti pienryhmä-/pienluokkaopetukseen.
- Avustuspalvelua kohdennetaan oppilaiden tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen tukemiseen, koska siinä tarvitaan nimenomaan tiivistä aikuisen läsnäoloa ja ohjausta.

Vaikutukset:

- Edut:
 - o Lähikouluperiaate toteutuu erittäin hyvin.
 - o Opetus on monimuotoista ja yhteistyö tiivistä.
 - o Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki pyritään järjestämään siten, että se on mahdollisimman luonteva osa lapsen opiskelua ikäryhmänsä kanssa.
 - o Erilaisuuden kohtaaminen ja suvaitsevaisuuteen kannustaminen on osa jokaisen luokan arkipäivää.
 - o Asiantuntijoiden voimavarojen hyödyntäminen maksimoidaan: opettajille mahdollistuu tehokkaampi vertaistuki ja konsultaatio, kun koulussa on useita erityisopettajia ja heillä erilaista osaamista.
- Haasteet:
 - o Lukujärjestysten tekeminen (palkittaminen) voi olla vaikeaa
 - o Opetusryhmien koon pitäminen riittävän pienenä.
 - o Opetustilojen riittävyys ja soveltuvuus erilaisten opetusryhmien tarpeisiin.

5. Oppimisen tuen palvelurakenne: uudet toimintamallit

5.1 Pedagogisen ajattelun muutos ja kolmiportaisen tukijärjestelmän käyttöönotto

Uusien toimintamallien käyttöönotossa on ensiarvoisen tärkeää, että opetushenkilöstö sekä muu oppimista tukeva henkilöstö saa riittävän perehdytyksen ja ohjauksen. Pedagogisen ajattelun muutosta tuetaan koulutuksilla sekä käytännön työn konkreettisella ohjaamisella.

Yleisen, tehostetun ja erityisen tuen toimintamallien edelleen kehittäminen ja käyttöönotto aloitetaan ennakoivasti jo lukuvuonna 2009 – 2010. Tällöin tehdään tiivistetympin pedagogisia arvioita ja oppimissuunnitelmia sekä aloitetaan mahdollisuuksien mukaan myös pedagogisten selvitysten laatiminen erityisen tuen päätöksiä varten. Tässä vaiheessa näiden asiakirjojen laatiminen ei ole vielä lakisääteistä, mutta sitä suositellaan kaikille ja erityisopettajat toimivat aktiivisesti toimintamallien eteenpäin viemisessä. Laaja-alaisten erityisopettajien tuki ja konsultaatio on tärkeää luokan- ja aineenopettajien perehdyttämisessä uusien toimintamallien käyttöön. Tämän vuoksi selvitetään mahdollisuudet suunnata osa erityisopettajien työajasta konsultointi- ja ohjaustehtäviin.

Oppimisen tuen keskeisistä prosesseista tehdään selkeät prosessikuvaukset. Prosessikuvausten laatiminen on aloitettu keväällä 2009, jolloin tehtiin kuvaukset seuraavista prosesseista:

1. Kolmiportainen oppimisen tuki
2. Tuen polku: oppimisvaikeudet
3. Tuen polku: sosioemotionaaliset vaikeudet
4. Tuen polku: tarkkaavuuden ja keskittymisen haasteet
5. Varhaiskasvatuksen tuen prosessi

Osa näistä prosessikuvauksista on tämän strategian liitteenä yksinkertaistetussa taulukkomuodossa (liitteet 1 ja 2). Prosessikuvaukset tehdään lopulliseen muotoonsa myöhemmin, jotta voidaan käyttää yhtenäistä kuvaustapaa kunnassa parhaillaan laadittavien muiden prosessikuvausten kanssa.

Seutukunnallisesta oppimisen tuen käsikirjasta laaditaan Kiimingin kunnan tarkennettu versio, johon kootaan toimintamallit ja toimintaohjeet sekä kuvaukset oppimisen tuen keskeisistä prosesseista. Käsikirjaan liitetään käyttöön otettavat lomakkeet ja ideoita oppimisen tuen toteuttamiseen. Kelpo-kehittämistiimi aloittaa käsikirjan työstämisen tammikuussa 2010.

Rehtoreilla on merkittävä asema pedagogisen ajattelun muutoksen ja uusien toimintamallien käyttöön ottamisen tukemisessa. Rehtoreille tulee järjestää riittävä perehdytys näissä asioissa, jotta he pystyvät toimimaan koulun arjen tukipilareina myös oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

5.2 Joustava esi- ja alkuopetus

Joustava esi- ja alkuopetus on yksi kunnan esi- ja perusopetuksen kehittämisalueista kouluverkkoselvityksessä (2007) ja PEP-selvityksessä (2008). Sivistyspalvelutuotantoalueen strategiassa on asetettu tavoitteeksi, että joustavan alkuopetuksen toimintamalli otetaan käyttöön kaikissa opetuyksiköissä. Käytännön toimintamallien kehittäminen on käynnistetty KELPO – hankkeen myötä lukuvuonna 2008-2009. Lukuvuoden aikana on aloitettu perehtyminen joustavan alkuopetuksen eri toimintamuotoihin joustavan alkuopetuksen kehittämistyöryhmässä, johon pyydettiin mukaan kaikkia asiasta kiinnostuneita opettajia. Kehittämistyössä on mukana yli 20 esi- ja alkuopetuksen opettajaa ja erityisopettajaa.

Syksyllä 2009 on aloitettu tiivis toiminnan suunnittelu. Kehittämistyössä aktiivisesti mukana olevat opettajat työskentelevät tiimeissä ja valmistelevat toimintamallit siten, että pilottitoiminta voidaan aloittaa elokuussa 2010. Valmistelutyössä huomioidaan mm. kunnan opetussuunnitelman päivittäminen, oppisisältöjen jaksottamistarpeet, oppilasarviointien menetelmien ja kriteereiden suunnittelu, oppimissuunnitelmien laatimisen käytännöt (esim. seudullinen sähköisen oppimissuunnitelman kehittäminen). Keskeinen osa joustavan esi- ja alkuopetuksen toimintamallia on opettajien (ja avustajien) jatkuva tiimityö. Lukuvuoden aikana jatketaan henkilöstön perehdyttämistä kouluvierailuiden, vierailevien luennoitsijoiden sekä kirjallisuuden avulla. Kehittämistyöryhmän tehtäviin kuuluvat myös opetusmateriaalin kerääminen ja valmistaminen sekä tarvittavien kalusteiden, välineiden ja materiaalien hankinta.

Keväällä 2010 kalustetaan ja varustetaan Kiiminkijoen ja Jäälin kouluille tarkoituksenmukaiset luokkatilat aloittavia joustavan esi- ja alkuopetuksen luokkia varten. Luokat pyritään sijoittamaan lähemmäksi, jolloin voidaan tehostaa yhteistyötä ja oppimisen toimintojen joustavuutta. Samoin keväällä 2010 muodostetaan tulevat joustavan alkuopetuksen luokat lukuvuotta 2010-2011 varten. Koulujen henkilökunnalle ja huoltajille järjestetään tarvittavat tiedotustilaisuudet. Lukuvuoden 2010 – 2011 ajan Jäälin ja Kiiminkijoen kouluilla toimii useampia joustavan esi- ja alkuopetuksen pilottiryhmiä. Opetusryhmien oppilaat ovat joko vuosiluokilta 0 – 1 tai 1 – 2.

Joustavan esi- ja alkuopetuksen toimintaan kuuluu olennaisena osana toimintamallin vaikuttavuuden ja toimivuuden arviointi lukuvuosittain.

5.3 Yläluokkien joustavat opetusjärjestelyt

Laivakankaan koululla on aloittanut elokuussa 2009 joustavan perusopetuksen (JOPO) ryhmä. JOPO –toimintamallin kehittäminen on osa oppimisen tuen kehittämistä.

Jokirannan koululla on toiminut lukuvuonna 2008 – 2009 ROOT –ryhmä (Ryhmä, Oppiminen, Osallisuus, Työelämä), jonka toimintaa toteutettiin oppilaanohjauksen ja erityisopetuksen yhteistyönä. Lukuvuonna 2009 – 2010 toimintamallia on kehitetty siten, että 10-luokan tuntiresurssin ja laaja-alaisen erityisopetuksen resurssin osan yhdistämällä on voitu perustaa 9-10-luokka, jossa järjestetään tehostettua opetusta ja ohjausta oppilaille, joilla on riski jäädä vaille jatko-opintopaikkaa peruskoulun jälkeen. Ryhmässä opiskelee myös erityisopetukseen siirrettyjä oppilaita. Ryhmän opetuksen ja ohjauksen hoitaa aineenopettajista, erityisopettajista ja opinto-ohjaajasta koostuva tiimi.

Molempien koulujen kehittämistoiminnan tavoitteena on luoda toimintamalleja, jotka otetaan pysyväksi osaksi perusopetuksen yläluokkien oppimisen tukea. Tärkeä osa näitä toimintamalleja on perusopetuksen jälkeinen tuki ja seuranta.

5.4 Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten päivähoito ja opetus

Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opetuksen järjestämiseen luodaan ja kuvataan toimintamalli, jossa huomioidaan seuraavat asiat:

- valmistavan opetuksen järjestäminen (muiden ratkaisujen pohdinta, kun ostopalvelu Oululta ei ole enää onnistunut),
- suomi toisena kielenä –opetuksen järjestäminen,
- oman äidinkielen opetuksen järjestämisen mahdollisuudet sekä
- maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oppimisvaikeuksien arviointi ja oppimisen tuki.

Toimintamallien kuvaus laaditaan lukuvuonna 2009 – 2010 ja liitetään Kiimingin oppimisen tuen käsikirjaan. Kuvauksen laadintaan osallistuvat KELPO –kehittämistiimin jäsenet sekä tarvittavat muut asiantuntijat.

Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatukseen liittyvien toimintamallien valmistelu aloitetaan samalla, kun laaditaan koulun toimintamalleja.

5.5 Parkki- ja läksyparkkitoiminta

Parkkitoiminnan tarkoitus on tarjota ratkaisu oppituntien aikana ilmeneviin käyttäytymisen ongelmiin puuttumiseen. Opettaja voi lähettää oppilaan oppitunnilta parkkiin, jos yhteistyö luokassa ei toimi. Asia käsitellään ennalta sovitun menetelmän mukaan (keskustelu, tiedottaminen huoltajille jne.) Parkin vetäjänä voi toimia asiaan perehtynyt koulunkäyntiavustaja tai muu soveltuva työntekijä. Parkkitoiminnan kehittäminen on tärkeää sosioemotionaalisesti oireilevien oppilaiden tukemiseksi ja työrauhan turvaamiseksi.

Läksyparkin tarkoituksena on huolehtia siitä, että oppilaat hoitavat ohjatusti laiminlyödyt kotitehtävät koulutuntien jälkeen läksyparkissa. Läksyparkkitoiminnan avulla ohjataan oppilaita vastuulliseen koulunkäyntiin.

Parkki- ja läksyparkkitoiminnan toteuttamista suositellaan kaikille kouluille; toimintamallit voivat vaihdella kouluittain tarpeen mukaan.

5.6 Aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kerhotoiminta

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tulee huomioida oppilaiden tuen tarve: jos oppilaalla on koulupäivän aikana esimerkiksi avustuspalvelun tarve, tämä tarve voi jatkua myös aamu- ja iltapäivätoiminnan aikana. Aamu- ja iltapäivätoiminnan resurssia voidaan ohjata tarvittaessa muillekin kuin Kiiminkijoen ja Jäälin koululle, jos sille on selkeää tarvetta. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa olisi hyvä määrittellä paikkamäärä, jonka mukaan toiminta suunnitellaan, jotta resurssien määrittely ja käyttö olisi tehokasta. Ryhmäkokojen määrittäminen olisi tärkeää myös lasten turvallisuuden kannalta.

POMO – luokkien aamu- ja iltapäivätoiminnan eriyttäminen koulupäivästä on oppilaiden kannalta tärkeä kehittämiskohde. Koululla selvitetään, millaisia mahdollisuuksia voisi olla toiminnan järjestämisessä yhteistyössä yleisopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa.

Kerhotoiminnassa huomioidaan jatkossakin tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden mahdollisuudet osallistua toimintaan. Kerhotoiminta voi olla merkittävässä roolissa oppilaiden osallisuuden lisäämisessä.

5.7 Ostopalveluiden käyttö oppimisen tuen järjestämisessä

Ostopalveluita käytetään silloin, kun tuen järjestäminen kunnan omana toimintana ei ole mahdollista tai taloudellisesti järkevää. Oppimisen tukeen liittyvien ostopalveluiden käytöstä tehdään prosessikuvaukset kevästä 2010 alkaen Oppimisen tuen käsikirjan valmistelun yhteydessä. Kuvauksissa huomioidaan mm. valtion erityiskoulujen tuki- ja ohjauspalvelut sekä oppilaspaikat, valmistava opetus, yksityiset kuntoutuspalvelut sekä pohjoispohjanmaan sairaanhoitopiirin tutkimus- ja kuntoutuspalvelut.

5.8 Kasvatus-, opetus- ja oppilashuollon henkilöstön täydennyskoulutus

Kasvatus-, opetus- ja oppilashuollon henkilöstön osallistumista täydennyskoulutuksiin tehostetaan. Koulutusten kustannuksia voidaan vähentää hyödyntämällä seudullista yhteistyötä koulutusten järjestämisessä sekä käyttämällä kunnan työntekijöiden osaamista ja asiantuntemusta (sisäiset koulutukset).

Varhaiskasvatuksen siirtymistä sivistyspalveluihin valmistelevan VARSI –työryhmän raportissa (valmistuu syyskuussa 2009) esitetään, että kuntaan perustetaan koulutustyöryhmä, joka suunnittelee koulutuksia osaamistarvekartoituksen (kevät 2009) ja muiden kartoitusten (esim. erityisen tuen kysely opetushenkilöstölle 2008) pohjalta. Koulutustyöryhmässä tulee huomioida edustus oppimisen tuen eri osa-alueilta, jotta koulutustarpeet tulevat huomioitua riittävän laajasti.

5.9 Tukitoimien jatkuminen perusopetuksen jälkeen

Sivistyspalvelutuotantoalueen strategiassa on määritelty tavoitteeksi, että 100% Kiimingin perusopetuksen oppilaista saavuttaa jatko-opiskelupaikan ja seurantaa jatketaan tarvittaessa toiselle asteelle.

Tiedonsiirto perusopetuksesta toiselle asteelle on tärkeää, jotta voidaan varmistaa tukitoimien jatkuminen vastaanottavassa oppilaitoksessa.

Etsivä työ – hankkeessa sekä yläluokkien joustavien opetusjärjestelyiden kehittämishankkeissa luodaan toimintamalleja perusopetuksen jälkeiseen seurantaan. Seurannan avulla pyritään tukemaan nuorten aktiivista osallisuutta yhteiskunnassa opiskelun, työssäolon tai muun toiminnan kautta.

Ilman opiskelupaikkaa jääneiden tai toisen asteen opinnot keskeyttäneiden ohjaamiseksi yläkoulujen opinto-ohjaajat, Etsivän työn toimijat ja Nuorten työpajojen toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä. Opinto-ohjaajat ohjaavat nuoria ottamaan yhteyttä joko Etsivän työn toimijaan tai suoraan työpajoille. Tiedot nuorista, jotka eivät ole päässeet koulutukseen, pyritään keskittämään Etsivän työn vastaavalle henkilölle.

Opintonsa keskeyttäneiden ja muiden tukea tarvitsevien nuorten seurantaa ja tukemista varten kuntaan on perustettu keväällä 2009 moniammatillinen asiantuntijaryhmä, johon tuodaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten asioita. Asiantuntijaryhmästä irrotetaan tarpeen mukaan viranomaisia hoitamaan yksittäisen nuoren asioita.

Kiimingin lukion erityisopetusta kehitetään edelleen siten, että lukion opiskelijat saavat opiskeluunsa tarvitsemansa tukitoimet.

6. Avustuspalveluiden kehittäminen

Päivähoidon ryhmäavustajilla ja koulunkäyntiavustajilla on tärkeä asema lapsen kasvun ja oppimisen tukemisessa. Tuki kohdistuu kehitystä, oppimista tai koulunkäyntiä vaikeuttavien haasteiden lieventämiseen tai poistamiseen. Lapsella voi olla avustuspalvelun tarvetta esimerkiksi seuraavilla alueilla: tarkkaavaisuus, keskittyminen, sosiaaliset taidot, fyysiset/motoriset ominaisuudet tai oppimisen haasteet.

Koulunkäyntiavustajien nimikkeen muuttamisesta on käyty keskustelua valtakunnallisella tasolla. Nimikkeeksi on ehdotettu koulunkäynnin ohjaajaa. Kiimingissä on koettu tarvetta päivähoidon ja koulun avustajien nimikkeiden ja tehtäväkuvauksien yhtenäistämiseen ja ne määritellään myöhemmin tarkemmin päivähoito- ja opetuspalveluiden yhteistyönä. Tässä strategiassa käytetään nykyisiä nimikkeitä ja myöhemmän työskentelyn pohjana toimivat tehtäväkuvaukset ovat strategian liitteenä (liitteet 5 ja 6).

6.1. Avustaja lastentarhanopettajan / opettajan työparina

Päivähoidon ryhmäavustajat ja koulunkäyntiavustajat työskentelevät lapsen / nuoren ohjaus- ja avustamistehtävissä yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa. Pedagoginen vastuu on aina opettajalla.

Avustajan päätehtävä on lapsen tai nuoren tukeminen, ei niinkään yleisapulaisena toimiminen. Lapsen ja nuoren etu ja oikeus pedagogisesti perusteltuun avustuspalveluun on ensisijainen, joten opetushenkilöstö ja avustajat ovat velvollisia yhteistyöhön oppilaan parhaaksi.

Työnjakoa koulutettujen koulunkäyntiavustajien ja harjoittelijoiden / kouluavustajien välillä on syytä selkiyttää, jotta osaamista käytetään mahdollisimman tehokkaasti.

Lapsen tai nuoren jatkuvaan kuntoutukseen osallistuminen ja tukitoimien toistuvuudesta huolehtiminen on koettu tärkeäksi ja tehokkaaksi toimintatavaksi avustajan työssä. Tämä vaatii opettajien ja avustajien tiivistä yhteistyötä ja selkeää työnjakoa.

Koulunkäyntiavustajalla voi olla tärkeä rooli siinä vaiheessa, kun oppilas siirtyy pienryhmästä isoon luokkaan. Yksi koulunkäyntiavustajan tärkeimmistä tehtävistä on tukea oppilasta niin, että oppilas oppii selviytymään koulun arjesta ilman avustajan tukea.

Avustajien osallisuutta tiedonsiirrossa olisi tarpeellista kehittää. Osallistuminen ohjattavia lapsia tai nuoria koskeviin palavereihin on tärkeää, jotta voidaan sopia tehokkaasta työnjaosta tukitoimien toteuttamisessa. Avustajilla voi jatkossa olla myös tärkeä rooli lapsen yksilöllisen avustussuunnitelman laatimisessa (osana kuntoutus- / oppimissuunnitelmaa tai HOJKS:aa).

Joustavan alkuopetuksen toimintamallissa koulunkäyntiavustajilla on merkittävä rooli luokan arjen sujumisen ja oppilaiden ohjaamisen kannalta.

6.2. Avustuspalveluiden koordinointi ja pedagoginen ohjaus

Päivähoidossa työskentelee tällä hetkellä 10 ryhmäavustajaa; avustustarpeisiin on vastattu osittain myös muilla henkilöstöjärjestelyillä. Kiertävät erityislastentarhanopettajat koordinoivat avustuspalveluiden resursseja, järjestävät säännölliset avustajatapaamiset sekä käyvät avustajien kanssa kehityskeskustelut. Päivähoidon palveluesimiehet huolehtivat sijaisten hankkimisen ja muut

työnantaja-asiat. Avustajat osallistuvat päivähoitossa järjestettäviin sisäisiin koulutuksiin ja myös muihin ammattiosaamista tukeviin koulutuksiin.

Perusopetuksessa työskentelee yhteensä n. 50 avustajaa syksyllä 2009. Lukumäärä sisältää vakinaiset ja määräaikaiset koulunkäyntiavustajat sekä työllistämistuella ja harjoittelurahalla palkattuja avustajia. Syksyllä 2009 kunnanvaltuusto on hyväksynyt toimenpideohjelman Kiimingin kunnan talouden tasapainottamisesta vuosille 2010 - 2014, jossa on määritelty vakinaisten ja määräaikaisten koulunkäyntiavustajien enimmäismääräksi 35 työntekijää (määrän ylittäminen vain erityisen painavin perustein). Avustustarpeisiin vastaaminen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen tällä resurssilla tulee olemaan erittäin haasteellista. Jos koulunkäyntiavustaja toimii aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajana, hänen työaikaansa jää muuhun käyttöön (oppilaan / luokan avustamiseen / ohjaamiseen) vain 2 – 3 tuntia päivässä.

Avustuspalveluiden koordinoinnista vastaavat jatkossa oppimisen tuen tiimivastaavat erityisopetuksen koordinaattorin johdolla. Koordinointi sisältää avustuspalveluiden tarpeiden kartoittamisen, resurssien suuntaamisen ja koulunkäyntiavustajien työnkierron mahdollistamisen. Rehtorit vastaavat työntekijöiden rekrytoinnista, kehityskeskusteluista ja muista työnantaja-asioista. Erityisopetuksen koordinaattori kutsuu koulunkäyntiavustajat koolle 2 – 3 kertaa vuodessa keskustelemaan avustuspalveluihin liittyvistä ajankohtaisista asioista ja kehittämistarpeista. Kokouksia järjestetään tarpeen mukaan myös yhdessä päivähoiton ryhmäavustajien kanssa. Koulunkäyntiavustajille järjestetään mahdollisuuksia osallistua koulutuksiin ja tehostetaan tiedottamista koulutuksista.

Kiertävät erityislastentarhanopettajat, erityisopetuksen koordinaattori sekä oppimisen tuen tiimivastaavat tekevät yhteistyötä avustuspalveluiden koordinoinnin ja henkilöstön yhteiskäytön sekä yhteisten kokousten ja koulutusten osalta.

6.3. Avustuspalvelun tarpeiden kartoittaminen ja resurssien suuntaaminen

Avustustarpeiden kartoittamisen ja resurssien suuntaamisen prosessikuvaukset ovat liitteessä 3. Päivähoiton prosessissa on joitakin eroja koulun prosessiin nähden. Prosesseja yhtenäistetään tarpeen mukaan ja avustustarpeen määrittelyssä pyritään käyttämään yhtenäisiä lomakkeita.

Perusopetuksessa opetukseen ja kuntoutukseen osallistuvat henkilöt keräävät tiedot yksittäisen oppilaan avustuksen tarpeesta sekä koko koulun avustuspalvelun tarpeesta. Oppimisen tuen tiimivastaavat, erityisopetuksen koordinaattori ja aluerehtorit/rehtorit kokoontuvat suunnittelemaan kunnan avustuspalveluresurssien käyttöä näiden tietojen pohjalta. Koulukohtainen resurssien käyttö suunnitellaan kunkin koulun oppimisen tuen tiimissä koulunkäyntiavustajien kanssa. Resurssien riittävyttä ja palveluiden toimivuutta arvioidaan vuosittain, jotta seuraavan vuoden resursoinnissa voidaan varautua mahdollisiin ongelmakohtiin.

Perusteet avustuspalvelun saamiselle esi- ja perusopetuksessa on määritelty liitteessä 4. Perusteet voivat olla oppilaskohtaisia tai luokkakohtaisia.

7. Oppilaanohjauksen kehittäminen

(Kiimingin kunnan Ohjaussuunnitelmasta, luonnos 2009. Suunnitelmaa tarkennetaan lukuvuoden 2009 – 2010 aikana.)

Ohjaustoiminta muodostaa koko perusopetuksen kestävä jatkumon, jonka toteutuminen taataan siten, että ohjaustyöhön osallistuvat opettajat toimivat yhteistyössä oppilaan opintopolun aikana ja opiskelun nivelvaiheissa.

Kaikki opettajat ohjaavat oppilasta oppiaineiden opiskelussa sekä auttavat häntä kehittämään oppimaanoppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan sekä ennaltaehkäisemään opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Jokainen opettaja tukee oppilaiden persoonallista kasvua, kehitystä ja osallisuutta.

Oppilaalla ja hänen huoltajallaan on mahdollisuus saada tietoa perusopetuksen työtavoista, valintamahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan oppimiselle ja tulevaisuudelle. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen selvitetään ohjauksen järjestämiseen, opiskeluun, oppilashuoltoon ja tukipalveluihin liittyvät koulukohtaiset asiat. Huoltajalle järjestetään tilaisuuksia neuvotella oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä, varsinkin päättöluokalla.

Ennaltaehkäisevän toiminnan lisäksi ohjauksella tuetaan erityisesti niitä oppilaita, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia tai jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle perusopetuksen jälkeen

Ohjaustoiminnan periaatteet ja työnjako eri toimijoiden kesken on määriteltävä kunkin koulun opetussuunnitelmassa.

Ohjauksen tehtävät peruskoulussa

Oppilaanohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilas kykenee edistämään opiskelunvalmiuksiaan ja sosiaalista kypsymistään sekä kehittämään elämänsuunnittelun kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ohjauksen tuella oppilas tekee omiin kykyihinsä ja kiinnostuksiinsa perustuvia opiskelua, koulutusta, arkielämää ja elämänuraa koskevia ratkaisuja. Oppilaanohjauksen tarkoituksena on edistää koulutyön tuloksellisuutta, lisätä hyvinvointia koulussa sekä ehkäistä syrjäytymistä. Sen avulla edistetään myös koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Oppilaan turvallista siirtymistä opintopolun nivelvaiheissa tulee tukea oppilaanohjaajien ja toisen asteen oppilaitosten ohjauksesta vastaavien opinto-ohjaajien sekä opettajien välisellä yhteistyöllä, joka ylittää oppilaitosten ja kouluasteiden väliset rajat.

Ohjauksen tavoitteet

1. Oppilas oppii itsenäisyyteen, vastuullisuuteen ja itsetuntemukseen
2. Oppilas oppii yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja
3. Oppilas muodostaa kokonaiskäsityksen koulun toimintatavoista ja opiskelumahdollisuuksista
4. Oppilas oppii kehittämään oppimisvalmiuksiaan ja tunnistamaan oppimisvaikeuksiaan sekä etsimään apua ongelmatilanteissa
5. Oppilas oppii tuntemaan erilaiset oppimistyylit
6. Oppilas oppii kehittämään opiskelutaitojaan ja oman toiminnan arviointitaitojaan

7. Oppilas saa tukea ja ohjausta siirtyessään koulutuksen eri nivelvaiheissa perusopetuksen sisällä ja perusopetuksen päättövaiheessa hakeutuessaan toisen asteen koulutukseen
8. Oppilas oppii etsimään tietoja ja hankkimaan taitoja opiskelua, tulevaisuutta sekä elämää koskevia suunnitelmia ja valintoja varten käyttäen myös tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia
9. Oppilas oppii kehittämään päätöksentekotaitojaan sekä toteuttamaan ja arvioimaan tulevaisuudensuunnitelmiaan myös muuttuvissa olosuhteissa
10. Oppilas saa tukea ja yksilöllistä ohjausta ammatillisessa suuntautumisessa, myös sukupuolirajat ylittävissä oppiaine-, koulutus- ja ammatinvalinnoissa
11. Oppilas oppii hankkimaan tietoja yhteiskunnasta, työelämästä ja yrittäjyydestä sekä kasvamaan monikulttuurisuuteen ja kansainvälisyyteen

8. Moniammatillisen oppilashuoltotyön kehittäminen

Kiimingin kunta on saanut valtionavustusta oppilashuollon kehittämiseen vuosille 2009 – 2010. Toiminnan tavoitteena on kehittää moniammatillisen oppilashuollon käytänteitä ja laatia kuntaan oppilashuollon strategia. Oppilashuollon kehittämistoiminta tehdään tiiviissä yhteistyössä KELPO – kehittämistoiminnan kanssa. Oppilashuollon strategia tullaan liittämään osaksi oppimisen tuen strategiaa.

Moniammatillisen yhteistyön kehittämisessä huomioidaan seuraavat osa-alueet:

- oppilashuoltoryhmien toiminnan kehittäminen ja yhtenäisten toimintamallien käyttöönotto kaikilla kouluilla,
- toimintamallien kuvaus oppilaan äkillisiin kriisitilanteisiin,
- opetushenkilöstön ja kunnan muiden toimijoiden sitoutuminen oppilashuoltotyöhön,
- oppilashuollon työskentelyn tunnetuksi tekeminen oppilaille ja huoltajille,
- oppilashuollon palveluiden saatavuuden parantaminen ja jatkumon turvaaminen nivelvaiheissa,
- nuorten osallisuuden lisääminen,
- yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa (esim. nuorisotyö, lapsidiakoniatyö, järjestöt),
- psykologi- ja kuraattorityön sekä kouluterveydenhuollon kehittäminen ennalta ehkäisevään suuntaan sekä resurssien oikea ja oikea-aikainen kohdentaminen ja
- tiiviimpi yhteistyö sosiaalityön ja koulujen välillä (sosiaalityön näkyvyys oppilashuoltotyössä).

9. Kodin ja päivähoidon/koulun yhteistyön kehittäminen

Varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuustoimintamallia ja hyviä käytänteitä kehitetään edelleen. Varhaiskasvatussuunnitelmakaavakkeiden päivittäminen ja päivähoitoon tutustumisen käytänteiden yhtenäistäminen ovat tällä hetkellä työn alla.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämisen tavoitteena on tehokas tiedonkulku, avoimuus ja kasvatuskumppanuusajattelun edistäminen perusopetuksessa soveltuvin osin. Kodin ja koulun yhteistyön tehostaminen tarkoittaa sekä koulun avoimuutta kotien suuntaan että huoltajien aktiivista osallistumista lapsen koulunkäynnin tukemiseen. Kodin ja koulun yhteistyötä tehostetaan seuraavasti:

Tiedonkulku

- Wilman käyttöä tehostetaan sekä opettajien että vanhempien osalta
- Koearvosanoista tiedottamiseen luodaan uusia tapoja.
- Seudullisen sähköisen oppimissuunnitelman kehittämisessä huomioidaan tehokas tiedonkulku kodin ja koulun välillä.
- Poissaoloihin reagoiminen: selkeä poissaoloraja, jonka ylittyessä ryhdytään selvittämään tilannetta tarkemmin → yhteiset käytänteet, esim. 50 tunnin jälkeen asian käsittely oppilashuollossa (lisäksi käytänteet myöhästymisten ja luvattomien poissaolojen korvaamiseen yläluokilla).
- Kodeille selkeät tiedot poissaolojen ilmoittamisesta ja niiden seurannasta (vanhempien vastuu oppimisen etenemisestä niissä tapauksissa, kun poissaolot eivät johdu terveydellisistä syistä).

Tehostetut vanhempainvartit

- Oppimissuunnitelmapohjan käyttäminen vanhempainvarteissa (pelkistetty lomake mahdollistaa käytön vaikka kaikkien oppilaiden keskusteluissa).
- Tukea tarvitseville ja tarvittaessa koulusta toiseen siirtyville oppilaille tehostettu vanhempainvartti.

Vanhempainillat ja muut tapahtumat

- Teemavanhempainillat → kunnan yhteinen suunnitelma aiheista (laaditaan myöhemmin ja liitetään Oppimisen tuen käsikirjaan), luennoitsijoiden kierrättäminen.
- Käytännönläheiset aiheet vanhempainilloissa.
- Vanhempainiltakutsuun kirjataan viesti, että jollei pääse paikalle, sovitaan erillinen keskustelu-aika → pyritään tavoittamaan kaikki huoltajat.
- Myös aineenopettajien on hyvä olla tavattavissa vanhempainilloissa.
- Avoimien ovien päivät, joissa vanhemmat mukana.

10. Seudullisen yhteistyön kehittäminen

Kiimingin sivistyspalvelutuotantoalueen strategiassa (luonnos 23.9.2008) on asetettu seuraava strateginen päämäärä vuodelle 2015: ”Kiimingin sivistyspalvelut tekee tiivistä yhteistyötä seudullisesti ja on haluttu yhteistyökumppani.”

Oppimisen tuen järjestämiseen liittyvää yhteistyötä tulee jatkaa tiiviisti ja laajentaa mahdollisuuksien mukaan. Oppilaanohjausta on kehitetty seudullisena yhteistyönä vuodesta 2008 Opetusministeriön rahoituksen avulla. TUKEVA – hankkeella on merkittävä rooli seudullisen yhteistyön tehostamisessa sosiaali- ja terveystoimen osalta. Sähköisen oppimissuunnitelman kehittämistyössä (aloitettu keväällä 2009) taas päästään kehittämään uusia yhtenäisiä käytänteitä oppimisen tukeen liittyvien tietojen kirjaamiseen, kodin ja koulun yhteistyöhön sekä tiedon siirtoon. Jatkossa lisätään tarpeen mukaan yhteistyötä Oulun kaupungin ERTU –keskuksen kanssa.

Aktiivinen osallistuminen seudulliseen yhteistyöhön edellyttää työajan osoittamista tähän työskentelyyn.

Seudullisen yhteistyön osalta selvitetään seuraavat toiminta-alueet:

- Maahanmuuttajien valmistava opetus: opetuksen järjestäminen yhteistyössä toisen kunnan kanssa.
- Valtion erityiskoulujen palveluiden käyttö: prosessikuvaukset.
- Seudullinen koulutustarjonta: käytänteet koulutusten järjestämisessä ja koulutuksista tiedottamisessa, yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa.
- Mielenterveyspalveluiden järjestäminen.
- Kiertävien erityislastentarhanopettajien konsultointipalvelun myyminen pienille kunnille.
- Palveluiden ”täydentäminen”: resurssin hankinta yhdessä toisen kunnan kanssa tai ostopalveluna.

11. Toiminnan muutosten ja tulosten arviointi

Arvioinnin toteuttaminen

Oppimisen tuen strategian tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti seuraavan suunnitelman mukaan:

- Palvelurakenteen ja toimintamallien vaikuttavuutta ja toimivuutta arvioidaan aluksi vuosittain ja myöhemmin kahden vuoden välein.
 - o Arvioinnin kohteena esim. tukitoimien vaikuttavuus ja saavutettavuus, resurssien riittävyys ja niiden käytön tehokkuus, käytänteiden toimivuus koulujen arjessa.
 - o Arviointiin osallistuvat kaikki koulut sekä tarvittavat moniammatilliset yhteistyötahot. Tulokset käsitellään sekä kouluittain että koko kunnan tasolla.
 - o Arviointia varten laaditaan kyselypohja, toteutustapa päätetään myöhemmin (tarvittaessa yhtenäisesti muiden suoritettavien arviointien kanssa).
- Selvitetään mahdollisuus liittää oppimisen tukea koskeva arviointi huoltajille tehtäviin asiakastytytyväisyyskyselyihin.
- Tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden huoltajille järjestetään mahdollisuus antaa palautetta yhteistyön ja oppimisen tuen toimivuudesta joko erillisten kyselyiden avulla tai esimerkiksi internet-sivujen kautta.

Mittareiden määrittely

Sivistyspalvelutuotantoalueen strategiassa on määritelty oppimisen tuen arvioinnissa seuraavat mittarit:

- HOJKS –oppilaiden määrä
- Jakotuntien määrä/vuosiluokka/koulu
- Tukiopetustunnit (oppilaiden määrä, tuntia/oppilas)
- Laaja-alainen erityisopetus (oppilaiden määrä, tuntia/oppilas)
- Koulukuraattori (vvh/oppilas)
- Terveystoimittaja (vvh/oppilas)
- Oppilashuoltoryhmän kokoontumisten määrä / koulu

Näiden lisäksi keskeisiä mittareita voivat olla mm.

- Varhaiskasvatuksen tehostettua/erityistä tukea tarvitsevat lapset (määrä)
- Pienryhmäopetus (oppilaiden määrä, osallistumisaste tuntia/vko)
- Pienluokkaopetus (oppilaiden määrä, osallistumisaste tuntia/vko)
- Tehostettua tukea saavat oppilaat (oppilaat/koulu, prosenttiosuus koulun oppilaista)
- Erityistä tukea saavat oppilaat (oppilaat/koulu, prosenttiosuus koulun/kunnan oppilaista)
- Tutkimukseen / kuntoutukseen pääseminen (aika kuukausina pyynnön tekemisestä / ajan varaamisesta)
- Asiakastytytyväisyys –kyselyn oppimisen tuen osio (keskiarvo)

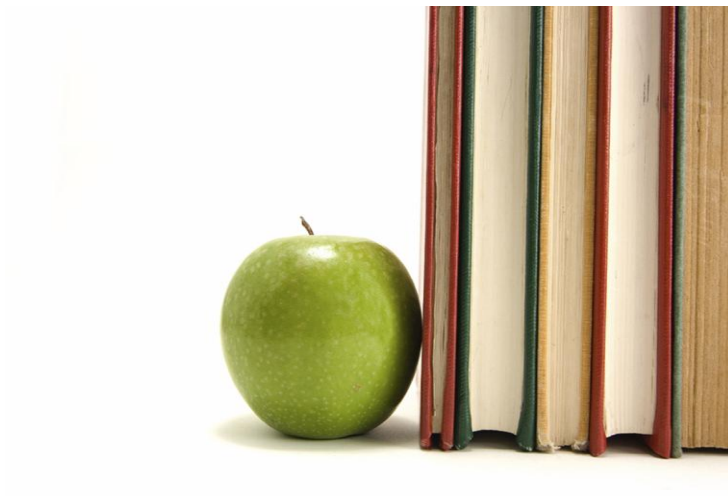
Oppimisen tuen arvioinnin mittarit ja menetelmät määritellään tarkemmin siinä vaiheessa, kun päätökset uusien toimintamallien käyttöönotosta on tehty.

12. Lopuksi

Oppimisen tuen strategian laatinut työryhmä esittää, että kunnassa ryhdytään toimenpiteisiin erityisopetuksen rakennemuutoksen käynnistämiseksi siten, että uusi toimintamalli voitaisiin ottaa käyttöön elokuussa 2010. Yhteenveto rakennemuutokseen liittyvistä ja muista oppimisen tuen kehittämiseen tarvittavista hallinnollisista ja toiminnan järjestämiseen liittyvistä toimenpiteistä ja niiden vaikutuksista on esitetty liitteessä 7.

Oppimisen tuen kehittämiseen liittyy paljon myös toimintamallien uudistamista ja selkiyttämistä. Toimintamallien kehittämisessä tarvitaan käytännön työn lisäksi hallinnollista tukea ja resurssien suuntaamista tavoitteiden mukaisesti. Yhtenäisten toimintamallien käyttöönotossa on keskeisellä sijalla keväällä 2010 laadittava Oppimisen tuen käsikirja, joka toimii jokaisella koululla tietolähteenä. Käsikirjaa päivitetään säännöllisesti ja siitä tehdään myös sähköinen versio verkkosivuille sijoittamista varten.

Oppimisen tuen kehittäminen ja tavoitetilan saavuttaminen vaatii aktiivisen työskentelyn jatkumista myös hankkeiden päättymisen jälkeen. Ohjausryhmän työskentelyn vakiinnuttaminen pysyväksi toiminnaksi ja hallinnon tuki käytännön kehittämistyölle ovat tärkeitä edellytyksiä prosessin jatkumiselle.

LIITTEET

LIITE 1: Prosessikuvaus: kolmiportainen oppimisen tuki

LO=luokanopettaja, AO=aineenopettaja, LV=luokanvalvoja, ERO=erityisopettaja

Taphtuma / tehtävä	Vastuuhenkilö	Muut osallistujat	Asiakirja / johtopäätös
Tuen tarpeen havaitseminen	LO / AO / LV	Huoltajat	Havaintopäiväkirja
Läksyissä auttaminen	Huoltajat		
Eriyttäminen, yhteistyö kotiin, tukioetus	LO / AO / LV		
Päätös: riittävätkö tukitoimet?	LO / AO / LV		Kyllä → jatketaan yleisen tuen keinoin Ei → prosessi etenee
Erityisopettajan konsultointi	LO / AO / LV	Tarvittaessa huoltajat	
Pedagogisen arvion laatiminen	LO / AO / LV	Oppilasta opettavat ja kuntouttavat henkilöt	Pedagoginen arvio
Päätös: tarvitaanko tehostettua tukea?	Moniammatillinen oppilashuoltotyö (esim. LO + ERO)		Ei → jatketaan yleisen tuen keinoin Kyllä → prosessi etenee
Laaditaan oppimissuunnitelma	LO / AO / LV	Huoltajat, oppilasta opettavat ja kuntouttavat henkilöt	Oppimissuunnitelma
Tukitoimien järjestäminen	LO / AO / LV / ERO	Huoltajat	
Oppimissuunnitelman seuranta / arviointi	LO / AO / LV	Huoltajat, oppilasta opettavat ja kuntouttavat henkilöt	Oppimissuunnitelman seurantalomake
Päätös: tarvitaanko edelleen tehostettua tukea?	Moniammatillinen oppilashuoltotyö (esim. LO + ERO)		Ei → jatketaan yleisen tuen keinoin Kyllä → prosessi etenee
Päätös: riittääkö tehostettu tuki?	Moniammatillinen oppilashuoltotyö (esim. LO + ERO)		Kyllä → jatketaan tehostetun tuen keinoin Ei → prosessi etenee
Laaditaan pedagoginen selvitys	LO / AO / LV / ERO	Oppilasta opettavat ja kuntouttavat henkilöt	Pedagoginen selvitys
Päätös: tarvitaanko erityistä tukea?	Oppilashuoltoryhmä		Ei → jatketaan yleisen tuen keinoin Kyllä → prosessi etenee
Päätös erityisestä tuesta	Palvelujohtaja / rehtori	Huoltajaa kuullaan	Päätösasiakirja valitusosoitteineen
HOJKS:n laatiminen	LO / AO / LV / ERO	Huoltajat, oppilasta opettavat ja kuntouttavat henkilöt	HOJKS
HOJKS:n mukainen opetus ja kuntoutus	Oppilasta opettavat ja kuntouttavat henkilöt	Huoltajien tuki kotona	Seuranta
Arviointi / seuranta	LO / AO / LV / ERO	Huoltajat, oppilasta opettavat ja kuntouttavat henkilöt	HOJKS:n seurantatiedot
Päätös: tarvitaanko edelleen erityistä tukea?	Oppilashuoltoryhmä		Kyllä → laaditaan HOJKS Ei → oppilas jatkaa yleisen tai tehostetun tuen keinoin

LIITE 2: Prosessikuvaus: sosiaaliset ja tunne-elämän vaikeudet

lo=luokanopettaja, lv=luokanvalvoja

huoli oppilaasta		DOKUMENTTI		K O U L U N O P E T U S J Ä R J E S T E L Y T
		havaintopäiväkirja		
keskustelu oppilaan kanssa lo / lv		sopimus		
yhteydenotto huoltajiin lo / lv		muistio, seuranta		
konsultaatio / yhteydenotto lo / lv / huoltajat				
kuraattori: sosiaalinen	psykologi: tunne-elämä	terveydenhoitaja/lääkäri: somaattinen		
koulupalaveri lo/lv + huoltajat + oppilas+ oppilashuollon ammattilaiset tarpeen mukaan		muistio/ oppimissuunnitelma		
oppilashuoltoryhmä moniammatillinen tiimi (tiedottaminen huoltajille)		koulun havainnot / pedagoginen arvio / selvitys		
tutkimukset / hoito omassa kunnassa ohjaaminen –lo/lv varaaminen –huoltajat toteuttaminen - kuraattori / psykologi / koululääkäri		yhteenvedo tutkimuksista, lausunto tukitoimista (esim. avustaja)		
erikoissairaanhoidon ohjaaminen koululääkäri		lähete		
erikoissairaanhoidon tutkimukset ja hoito erikoissairaanhoidon tiimi		lausunto		
koulupalaveri lo/lv + huoltajat + oppilas + oppilashuoltohenkilöt tarpeen mukaan + erikoissairaanhoidon työntekijä		muistio / oppimissuunnitelma		

Koulun opetusjärjestelyjä ovat mm. opetuksen eriyttäminen, yhteiset sopimukset, pienryhmäopetus, oppimistavoitteiden ja kouluviikon keventäminen määräajaksi, kotikoulu. Oppilas voi saada tukea myös erityisnuorisotyöntekijältä, seurakunnalta jne.

Mikäli oppilaan turvallinen ja terve kasvu on vaarassa, eikä hän saa tarvitsemaansa tukea, on tehtävä lastensuojeluilmoitus sosiaalityöntekijöille. Tällöin alkavat sosiaali- ja perhetyön tukitoimet.

LIITE 3: Prosessikuvaus: avustuspalvelut

AVUSTUSTARPEEN MÄÄRITTELY JA RESURSSIEN SUUNTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Tapahtuma	Ajankohta	Vastuuhenkilö	Dokumentti
Kerätään tiedot lasten tuen tarpeesta	Maalis-huhtikuu	Kiertävät erityislastentarhanopettajat, palveluesimiehet	Lausunnot, siirretyt tiedot tms.
Tulevan kauden ryhmien muodostus	Huhti - toukokuu	Kiertävät erityislastentarhanopettajat, palveluesimiehet	Lausunnot siirretyt tiedot tms.
Varhaiskasvatuksen avustustarpeiden koonti ja suunnitelma resurssien suuntaamisesta	Huhti - toukokuu	Kiertävät erityislastentarhanopettajat, palveluesimiehet, päivähoiton johtaja	Esitys
Päätös avustajapalvelun myöntämisestä	Huhti - toukokuu	Päivähoidon johtaja/ palvelu- esimiehet	Päätös
Varhaiskasvatuksen avustajien työkokoukset, koulutukset, kehityskeskustelut	Elo- toukokuu	Kiertävät erityislastentarhanopettajat	Suunnitelma/toimenkuva /koulutussuunnitelma
Varhaiskasvatuksen avustajien osallistuminen lasta koskevien suunnitelmien tekemiseen	Syys- toukokuu	Kiertävät erityislastentarhanopettajat/ ryhmien henkilöstö/ terapeutit	Kunnan Varhaiskasvatussuunnitelma
Avustuspalveluiden toimivuuden arviointi	Tammi- helmikuu	Kiertävät erityislastentarhanopettajat, palveluesimiehet	Arviointilomake

AVUSTUSTARPEEN MÄÄRITTELY JA RESURSSIEN SUUNTAAMINEN KOULUISSA

Tapahtuma	Ajankohta	Vastuuhenkilö	Dokumentti
Kerätään tiedot oppilaiden tuen tarpeesta	Helmi- maaliskuu	Esiopettaja, opettaja, huoltajat, muut asiantuntijat	Havaintopäiväkirja, lausunto, siirretyt tiedot tms.
Laaditaan arvio avustustarpeen laadusta ja määrästä	Maalis- huhtikuu	Opetukseen ja kuntoutukseen osallistuvat henkilöt sekä tarvittaessa huoltajat	Arvio oppilaan avustuksen tarpeesta - lomake
Avustustarpeiden koonti ja koulukohtaisen esityksen laatiminen (priorisointi)	Maalis- huhtikuu	Koulun oppimisen tuen tiimi / oppilashuoltoryhmä	Esitys
Kunnan avustustarpeiden koonti ja suunnitelma resurssien suuntaamisesta	Huhtikuu	Oppimisen tuen tiimivastaavat + erityisopetuksen koordinaattori + aluerehtorit	Esitys
Päätös avustuspalvelun myöntämisestä	Huhti- toukokuu	Palvelujohtaja / aluerehtori	Päätös
Koulun avustusresurssien suuntaaminen	Elokuu	Rehtori / opettajat / koulunkäyntiavustajat	Suunnitelma / työjärjestykset
Avustussuunnitelman laatiminen	Elo-/syyskuu	Koulunkäyntiavustajat / opettajat / muut opetukseen ja kuntoutukseen osallistuvat	Avustamissuunnitelma (osana oppimissuunnitelmaa)
Avustuspalveluiden toimivuuden arviointi	Tammi- helmikuu	Opettajat ja koulunkäyntiavustajat	Arviointilomake

ARVIO AVUSTUKSEN TARPEESTA / AVUSTAMISSUUNNITELMA

Päiväkoti / koulu:

Lapsen nimi:

Ryhmä ja opettaja:

OPPIMISEN / KEHITYKSEN OSA-ALUE	TUEN TARVE (esim. oppitunneilla tai ryhmätuokioilla mukana olo aina / toisinaan, ohjaus ruokailussa, siirtymätilanteissa jne.)	TUEN MÄÄRÄ / AJANKOHTA (esim. tuntia viikossa, välitunnit, kuljetukset)

VIIKOTTAISEN AVUSTUKSEN TARPEEN MÄÄRÄ YHTEENSÄ: _____ TUNTIA

LIITE 4: Perusteet avustuspalvelun myöntämiseksi esi- ja perusopetuksessa

Nämä perusteet toimivat pohjana avustuspalvelun tarpeen määrittelyssä. Palvelun myöntäminen tapahtuu kunnan resurssien puitteissa.

1. Kokoaikainen avustuspalvelu

Oppilaalla on sellainen asiantuntijan (erikoislääkäri/neuropsykologi/vast.) toteama somaattinen tai psyykinen **sairaus, vamma tai toiminnanvaja**, että hän tarvitsee **jatkuvaa kokoaikaista** aikuisen valvontaa ja/tai hoitotoimenpiteitä

Avustustarve:

- koulumatkoilla, oppitunneilla, välitunneilla, aamu- ja iltapäivähoidossa
- ruokailussa, wc-toiminnoissa, pukeutumisessa, liikkumisessa
- siirtymisissä koulun sisällä ja koulun ulkopuolella
- kaikissa oppitunneilla
- kommunikoinnissa toisten lasten ja aikuisten kanssa (kuvaviestintä, kirjuri palvelu, tukiviittomat tms.)
- tarvitsee erittäin paljon henkilökohtaista oppimateriaalia
- jatkuva sairauskohtausriski / vaikeahoitoisuus/käyttäytymisen ennakoimattomuus / aggressiivisuus/karkailu
- ilman avustusta osallistuminen opetukseen estyy, HOJKS:ssa asetettuja yksilöllisiä tavoitteita ei voida saavuttaa eikä oppilaan turvallisuutta voida taata

2. Osa-aikainen avustuspalvelu

Oppilaalla on päiväkodin tai koulun (lastentarhanopettaja & kelto / opettaja & erityisopettaja) tai muun asiantuntijan (lääkäri, psykologi, kuraattori, vast.) toteama **tehostetun tai erityisen tuen tarve kehityksessä, oppimisessa, arkipäivän toiminnoissa, tarkkaavaisuudessa tai käyttäytymisessä**. Oppilaalle on laadittu kuntoutussuunnitelma tai oppimissuunnitelma tai hänelle on tehty erityisen tuen päätös ja laadittu HOJKS.

Oppilas tarvitsee koulupäivän aikana **jatkuvaa/ päivittäin toistuvaa** aikuisen tukea, valvontaa ja/tai hoitotoimenpiteitä. Välttämätön avustuspalveluresurssi määritellään henkilökohtaisessa arviossa. Ryhmässä voi olla useampi avustettava oppilas.

Avustustarve:

- päivittäisissä toiminnoissa ja liikkumisessa
- kommunikoinnissa (kielen oppiminen/maahanmuuttajat, kuvakommunikaatio, kuulolaitteen käyttö tms.)
- oppitunneilla oppimisen tukemiseen silloin, kun oppimisvaikeus estää oppimisessa edistymisen ilman jatkuvaa ohjausta
- oppitunneilla tarkkaavaisuuden säätelyyn ja käyttäytymisen kontrollointiin
- välitunneilla käyttäytymisen säätelyyn ja sääntöjen oppimiseen ja/tai sosiaalisten taitojen harjoitteluun
- koulukuljetuksille saattamisessa/vastaanottamisessa
- henkilökohtaisen oppimateriaalin valmistukseen
- kulttuurinen ohjaus (maahanmuuttajat)
- siirtymisessä paikasta toiseen koulupäivän aikana
- ajoittain hoitotoimenpiteitä/ lievä sairauskohtausriski
- integroitumiseen yleisopetuksen ryhmään ja/tai aamu- ja iltapäivähoitoon

3. Ryhmäkohtainen avustuspalvelu

Avustuspalvelun myöntämisen perusteena voivat olla myös seuraavat ryhmäkokoon ja ryhmän kokoonpanoon liittyvät tekijät:

- Esiopetusryhmän, 1.-luokan tai yläkoululle siirtyvän luokan oppilasmäärä on selvästi keskimääräistä suurempi ja luokassa on oppimisessa, tarkkaavaisuudessa tai käyttäytymisessä tukea tarvitsevia oppilaita.
- Ryhmässä on useita tehostetun tuen piirissä olevia oppilaita (oppilaille on laadittu oppimissuunnitelma).
- Yleisopetuksen ryhmässä toteutetaan vuosiluokkiin sitomatonta opetusta ja ryhmässä on oppimisessa, tarkkaavaisuudessa tai käyttäytymisessä tukea tarvitsevia oppilaita (Joustavan alkuopetuksen ryhmät).

Avustustarve:

- oppilaiden tukeminen ja ohjaaminen opetustilanteissa ja siirtymätilanteissa
- eriyttävien oppimateriaalien valmistelu ja opetustilanteiden järjestely
- avustuspalvelulla voidaan ennalta ehkäistä erityisen tuen tarpeiden syntymistä
- ilman avustuspalvelua luokan oppilaiden oppimisen edellytykset ovat heikentyneet ja/tai oppimisympäristön turvallisuus vaarantuu

LIITE 5: Päivähoidon ryhmäavustajan toimenkuva

(Määritelty kiertävien erityislastentarhanopettajien toimesta.)

Kun päivähoidossa on erityistä hoitoa, tukea ja kasvatusta tarvitseva lapsi tai lapsia, voidaan ryhmään palkata ryhmäavustaja. Tarvittaessa ryhmäavustaja voi toimia lapsella myös henkilökohtaisena avustajana. Avustajan on tärkeä:

- sitoutua lapsen kuntoutukseen ja ryhmän toimintaan
- huomioida lapsen kehitystaso ja persoonallisuuden piirteet
- kannustaa lasta itsenäiseen selviytymiseen = pyrkiä "tekemään itsensä tarpeettomaksi" sitä mukaa, kun lapsen taidot kehittyvät
- huolehtia, että lapsi saa toimiessaan onnistumisen kokemuksia
- ohjata lasta leikkimään toisten kanssa, jotta hän tuntee kuuluvansa ryhmään
- varmistaa lapsen kommunikointi ja vuorovaikutus käyttämällä tarvittaessa korvaavia kommunikaatiomenetelmiä (esimerkiksi PCS-kuvat, pictot, viittomat) luonnollisena osana lapsen päivää

Perushoitotilanteissa:

- edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja tarvittaessa ohjata ja avustaa päivittäisissä toiminnoissa: pukeminen, riisuminen, ruokailu, wc-käynnit, päivälepo, liikkuminen, ulkoilu, siirtymätilanteet, leikki

Ryhmä- ja yksilötilanteissa:

- avustaa muuta henkilökuntaa lapsen / lapsiryhmän ohjaamisessa
- ohjata lasta kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa muun henkilökunnan, kelton tai terapeuttien ohjeiden mukaan (esimerkiksi kori-tehtävät, KKK-ohjelma, PECS)
- ohjata lasta löytämään hyvä työskentelyasento ja sopivat välineet
- huolehtia lapsen mahdollisista apuvälineistä ja niiden käytöstä

Valmistelut:

- valmistaa materiaalia sopimuksen mukaan, esimerkiksi kuvien tekeminen toimintaan, päiväjärjestykseen, reissuvihkoon
- osallistua erilaisten toimintojen valmisteluun ja toteutukseen sopimuksen mukaan

Yhteistyö:

- tehdä yhteistyötä vanhempien ja ryhmän henkilökunnan lisäksi myös terapeuttien, kelton ja tarvittaessa muiden lapsen kuntoutukseen osallistuvien tahojen kanssa
- olla mukana kuntoutussuunnitelmapalavereissa silloin kun avustaja toimii lapsella henkilökohtaisena avustajana
- osallistua avustajien palavereihin ja koulutukseen
- muistaa työssä salassapito ja vaitiolovelvollisuus

LIITE 6: Alustava määrittely koulunkäyntiavustajan toimenkuvaksi

(Laadittu työryhmässä, jossa on mukana 7 koulunkäyntiavustajaa, erityisopetuksen yhteyshenkilö sekä varhaiskasvatuksen edustajina ryhmäavustaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja.)

Koulunkäyntiavustajan tehtävänä on

- a.** pyrkiä edistämään oppilaan itsenäistä selviytymistä ja sosiaalista kanssakäymistä sekä tukea oppilaan myönteisen itsetunnon kehittymistä
- b.** toimia työssään koulun kasvatustavoitteiden mukaisesti
- c.** toimia osaltaan jatkuvan kuntoutuksen toteuttajana
- d.** osallistua oppilaan ohjaamiseen oppitunneilla yhteistyössä opettajan kanssa
- e.** ohjata ja avustaa oppilasta selviytymään koulun päivittäisistä tilanteista ja suorittaa oppilaan hoitoon liittyviä tehtäviä annettujen ohjeiden mukaan ja avustajan koulutuksen/ perehdytyksen mukaisesti (osa hoitotoimenpiteistä voi vaatia terveydenhuollon koulutusta, mikä on huomioitava rekrytoinnissa)
- f.** perehtyä oppilasta koskeviin tarpeellisiin tietoihin, pitää salassa saamansa tiedot ja käsitellä niitä tahdikkaasti ja luottamuksellisesti
- g.** suunnitella oppilaan ohjaamista ja tukemista opettajan ja muiden yhteistyötahojen kanssa (aktiivinen rooli mahdollisen avustussuunnitelman laatimisessa) sekä valmistaa tarvittavia oppimateriaaleja
- h.** varmistaa lapsen kommunikointi ja vuorovaikutus käyttämällä tarvittaessa korvaavia kommunikaatiomenetelmiä (esimerkiksi PCS-kuvat, pictot, viittomat) luonnollisena osana koulupäivää
- i.** osallistua tarvittavilta osin oppilaiden pedagogisten arviointien, oppimissuunnitelmien ja HOJKS:ien laadintaan sekä oppilashuoltotyöhön
- j.** oppimisympäristön turvallisuudesta ja viihtyisyydestä huolehtiminen yhdessä opettajan kanssa
- k.** oppilaan tarvitsemista apuvälineistä ja oppimateriaaleista huolehtiminen sekä niiden järjestäminen opetustilanteita varten luokkaan
- l.** tukea tarvittaessa oppilaan osallistumista välitunnilla tapahtuvaan toimintaan
- m.** osallistua avustajien yhteisiin palavereihin ja ammattitaitoa ylläpitävään koulutukseen
- n.** perehdyttää uudet koulunkäynnin avustajat tehtäviinsä (perehdyttämiskansion valmistelu ja päivittäminen)
- o.** huolehtia muista esimiehen antamista koulunkäynnin avustajan tehtävistä

Toiminta-alueittain opiskelevien oppilaiden kanssa työskentelevän koulunkäyntiavustajan toimenkuva on paljolti samanlainen kuin päivähoiton ryhmäavustajan. Hoidollinen ja lääkinällinen puoli korostuu toiminta-alueittain opiskelevilla.

LIITE 7: Yhteenveto toimenpiteistä ja vaikutuksista

ERITYISOPETUKSEN RAKENNUMUUTOS:

NYKYTILA (elokuu 2009)	TOIMENPITEET 2010	TAVOITETILA 2020
<p>Henkilöstö</p> <p>Erityisopettajat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - laaja-alainen erityisopetus: 7 - pienryhmäopetus (sis. JOPO): 7 - erityisluokkaopetus: 8 - YHTEENSÄ 22 <p>Avustajat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laivakankaan koulu 2 + 1 - Jäälin koulu 7 - POMO-luokat 9 (5 vakinaista + 4 määräaikaista) - Jaaranharjun koulu 2 + 1 - Jokirannan koulu 1 +(1) + 0,5 - Kiiminkijoen koulu 10 + 5 ap- /ip – ohjaajaa + 2 - Ylikylän koulu 2 - Huttukylän koulu 2 + 1 - Alakylä-Tirinkylän koulu 3 + 1 - YHTEENSÄ 50,5 (sisältää työllistämistuella / harjoittelurahalla palkattuja) 	<ul style="list-style-type: none"> - Jaaranharjun koulun hallinnollinen yhdistäminen Jokirannan kouluun sekä opettajien virkojen siirtäminen muiden koulujen hallinnon alle seuraavasti: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Laivakankaan koulu: 1 ▪ Kiiminkijoen koulu: 2 ▪ Jokirannan koululle jää 2 luokkaa - Jäälin koululla erityisopetuksen resurssia lisättiin jo lukuvuodeksi 2009-2010 - Oppilaat opiskelevat pääsääntöisesti lähikoulussaan. - Pienten koulujen oppilaat opiskelevat tarvittaessa Kiiminkijoen/Jokirannan koulun pienluokassa - Ylikylän koululla toimivan pienryhmän siirtäminen Alakylän koululle sekä laaja-alaisen erityisopetuksen määrän lisääminen Ylikylän ja Huttukylän kouluilla. - Oppimisen tuen tiimit kouluilla/alueilla aloittavat toimintansa. Tiimejä vetävät tiimivastaavat. - Joustavan alkuopetuksen ryhmät aloittavat. - Avustajatarpeiden määrittely ja resurssien suuntaaminen: tiimivastaavat, koordinaattori, aluerehtori(t). Yhteissuunnittelulla tehostetaan resurssien käyttöä. <p>VAIKUTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaaranharjun koulun hallinnollinen lakkauttaminen → johtamiskulut pienenevät. - Erityisopettajien määrä sama (opettajien toimenkuvat / erilaiset opetusvelvollisuudet voivat vaikuttaa kustannuksiin). - Korvaus tiimivastaaville. - Joustavan alkuopetuksen ryhmissä suurempi tarve erityisopetukselle / avustuspalvelulle. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yleisopetuksen toimintamalli kehittyi tiimiopettajuutta ja samanaikaisopetusta suosivaksi. - Yleisopetuksen ryhmäkoot pysyvät kohtuullisina. - Oppimisen tuen tiimit toimivat tehokkaasti ja suurin osa oppilaista saa tarvitsemansa tuen lähikoulussaan. - Erityisopettajat toimivat osana tiimejä ja osaamisen hyödyntäminen ja jakaminen on tehokasta. - Oppilasmäärän tai oppilaiden tuen tarpeen kasvusta aiheutuva henkilöstön lisätarve harkitaan tarkkaan: minkä resurssin lisääminen palvelee parhaiten oppilaiden etua. - Suositaan tuen järjestämistä oppilaan luontaisesti määräytyvään luokkaan, mutta säilytetään mahdollisuus pienluokkaopiskeluun silloin, kun se on selvästi oppilaan edun mukaista.

<p>Erityisopetuksen käytössä olevat tilat</p> <p>Päivähoito:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laivakangas: 1 X ryhmätilat - Vekara-aho: 2 X ryhmätilat <p>Koulut:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laivakankaan koulu: 3 opetustilaa (39,5 m², 31,5 m², 31 m²) - Jäälin koulu: 3 opetustilaa (15 m², 25 m², 35 m²) - POMO –luokat: 3 opetustilaa (à 65 m²) + terapiatila (25 m²) - Jokirannan koulu: 2 opetustilaa (30 m², 25 m²) - Jaaranharjun koulu: 5 opetustilaa (42 m², 50 m², 60 m², 65 m², 65 m²) + työhuone (10m²) + varasto (10 m²) + kanslia/työtila (18 m²) + opettajien taukotila (18 m²) - Kiiminkijoen koulu: 4 opetustilaa (19 m², 39 m², 14 m², 16 m²) - Ylikylän koulu: pienryhmätila (35 m²), osa-aikainen erityisopetus opettajainhuoneessa - Huttukylän koulu: ei opetustilaa, käytetään sitä tilaa, joka on vapaana - Alakylän koulu: terveydenhoitajan kanssa yhteinen tila (15,5 m², 2 pv/vko), - Tirinkylän koulu: ei erillistä opetustilaa, käytetään 2 pv/vko ns. tietokoneluokkaa (18,9 m²) 	<p>Erityisopetuksen tilojen tarve:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Päivähoito: ennallaan - Laivakankaan koulu: 4 opetustilaa - Jäälin koulu: 3 opetustilaa - POMO –luokat: 3 opetustilaa + terapiatila - Jokirannan koulu: 4 opetustilaa + 9-10 –luokan tarvitsemat tilat - Kiiminkijoen koulu: 5 opetustilaa - Ylikylän koulu: 1 opetustila osa-aikaisesti - Huttukylän koulu: 1 opetustila osa-aikaisesti - Alakylän koulu: 2 opetustilaa - Tirinkylän koulu: 1 opetustila osa-aikaisesti <p>VAIKUTUKSET:</p> <p>Opetustiloja tarvitaan lisää seuraavasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kiiminkijoki: 1 pienluokkaopetukseen soveltuva opetustila - Laivakangas: 1 opetustila, onnistunee sisäisin järjestelyin - Alakylä: 1 pienryhmäopetukseen soveltuva opetustila, tila löytyy elokuussa 2010 mikäli oppilasmäärään ei tule radikaaleja muutoksia <p>Opetustiloja vapautuu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaaranharjun koulu: 3 luokkaa (sopivat yleisopetuksen luokkatiloiksi) + työtiloja, joista osa voi soveltua laaja-alaisen erityisopetuksen käyttöön. 	<ul style="list-style-type: none"> - Erityisopetuksen tilojen tarve lisääntyy lähinnä oppilasmäärän kasvun myötä.
--	---	--

<p>Opetustuntiresurssi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tuntikehys 595 vvh <ul style="list-style-type: none"> o Laaja-alaisen tuntikehys: 195 vvh, josta erityisopetuksen koordinoinnin käytössä 5 vvh o Jaaranharju: 142 vvh o POMO –luokat: 83 vvh o Pienryhmät: Jokiranta 23vvh + 10-luokan resurssi, Kiiminkijoki 48 vvh, Ylikylä 25 vvh, Jääli 39 vvh, Laivakangas 40 vvh - Jokirannan koulun 9-10-luokka → 10-luokan tuntiresurssi käytössä - Laivakankaan koulun JOPO-ryhmä → pienryhmän tuntiresurssi käytössä 	<ul style="list-style-type: none"> - Erityisopetuksen tuntikehys erotetaan omaksi kokonaisuudekseen, erilleen koulujen tuntikehyksistä (myös koulujen pienryhmäresurssit liitetään erityisopetuksen yhteiseen kehukseen). POMO-luokkien tuntikehys säilytetään entisen suuruisena erityisopetuksen kehyksessä. <p>VAIKUTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tuntikehys sama. - Opettajien toimenkuvien/ opetusvelvollisuuksien muutokset. - Oppimisen tuen tiimit aloittavat toimintansa (tiimien kokoonpano tarkennetaan myöhemmin) → korvaus tiimivastaaville (korvaus 4-5 henkilölle, koordinaattori toimii yhden alueen tiimivastaavana) - Koordinaattorin tuntiresurssi tarkistetaan (tehtäväkuvan laajuuden mukaan). - HUOM. mikäli 10-luokka resurssi ei ole käytössä, tarvitaan 1 erityisopettaja lisää. 9-10-luokan toiminnalla voidaan korvata tämä resurssitarve. 	<ul style="list-style-type: none"> - Erityisopetus toimii kouluilla joustavasti vuosittaisen tarpeen mukaan. Resurssia siirretään koululta toiselle tarpeiden mukaan. Resurssit tarkistetaan oppilasmäärän kasvaessa tai tukea tarvitsevien oppilaiden suhteellisen määrän lisääntyessä. - Syrjäytymistä ehkäisevät opetusjärjestelyt (JOPO, 9-10-luokka) toimivat yläkouluilla tehokkaasti.
---	---	--

<p>Materiaalit ja välineet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Laaja-alaisen erityisopetuksen ja pienryhmäopetuksen välineiden, kalusteiden ja materiaalien hankinta koulujen budjeteista → taso vaihtelee suuresti kouluittain. - Jaaranharjun koululla oma budjetti (12 000 e) - POMO –luokilla eritelty budjetti - Kiertävillä erityisopettajilla on ollut mahdollisuus hankkia ajoittain pieniä eriä materiaaleja yhteisvarauksesta. 	<ul style="list-style-type: none"> - Erityisopetuksen materiaalihankintabudjetti yhdistetään (hajautus lisää jossain määrin kustannuksia). - POMO –luokille määritellään osuus budjetista entisen käytännön mukaan. - Tiimivastaavat suunnittelevat vuosittain budjetin käyttöä. <p>VAIKUTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Materiaalibudjetti jonkin verran aiempaa suurempi. - Koulujen opetusvälineistön taso yhdenmukaistuu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Erityisen tuen materiaaleja pyritään käyttämään tehokkaasti: varmistetaan, että kouluilla/alueilla on tarvittava välineistö ja tehostetaan materiaalien kierrättämistä ja lainaamista.
<p>Kuljetukset erityisen tuen tarpeen perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Päivähoito: esim. pidennetty oppivelvollisuus - Perusopetus: lausuntojen perusteella myönnettävät kuljetukset - POMO – luokkien oppilaiden kuljetus - Jaaranharjun koulun oppilaiden kuljetus - Ylikylän koulun pienryhmän oppilaiden kuljetus 	<ul style="list-style-type: none"> - Lähikouluihinsa siirtyvillä Jaaranharjun koulun ja Ylikylän pienryhmän oppilailla kuljettavat matkat lyhenevät. - Muilta osin entisen käytännön mukaan. <p>VAIKUTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuljetuskustannukset pienenevät. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kuljetus muuhun yksikköön kuin lähikouluun oppimisen tuen saamiseksi järjestetään silloin, kun oppilaan etu sitä ehdottomasti vaatii.

MUUT OPPIMISEN TUKEEN LIITTYVÄT TOIMENPITEET JA VAIKUTUKSET:

NYKYTILA (elokuu 2009)	TOIMENPITEET 2010	TAVOITETILA 2020
<p>Varhaiskasvatus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2 kiertävää erityislastentarhanopettajaa - 3 pienryhmää, joista yksi tuettu esiopetusryhmä - Ryhmäavustajien tarve: 12 työntekijää 	<ul style="list-style-type: none"> - Pienryhmien (3) yhden lastentarhanopettajan nimikkeen muuttaminen erityislastentarhanopettajaksi. - Ryhmäavustajien tarve tarkistetaan. <p>VAIKUTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Palkkakustannukset. 	<ul style="list-style-type: none"> - Varhaiskasvatuksen pienryhmien määrän ja toiminnan tarkistaminen. - Kiertävien erityislastentarhanopettajien resurssi ja osaaminen pidetään ajan tasalla. Pienryhmissä on riittävästi erityisosaamista. - Avoimet varhaiskasvatuspalvelut toimivat taas kunnassa tehokkaana kasvun ja kehityksen tukitoimena kotihoidossa oleville lapsille. - Päivähoidon ja perusopetuksen välinen yhteistyö on tiivistä ja henkilöstön yhteiskäyttöä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan. <p>VAIKUTUKSET:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Normaali resurssien tarkistus lapsimäärän ja tarpeiden mukaan.
<p>Oppilashuolto</p> <ul style="list-style-type: none"> - Psykologipalvelut - Koulukuraattori - Kouluterveydenhuolto 	<ul style="list-style-type: none"> - Toinen koulukuraattorin toimi. - Kouluterveydenhuollon henkilöstömäärän tarkistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Kolmas koulukuraattorin toimi (lähelle suosituksia pääseminen). - Kouluterveydenhuollon henkilöstömäärän tarkistaminen
<p>Aamu- ja iltapäivätoiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jäälin ja Kiiminkijoen kouluilla 1.-2.-luokkalaisten ryhmä (n. 100 lasta). - POMO –luokkien ap-/ip-toiminta järjestetään samoissa tiloissa ja saman henkilökunnan toimesta kuin opetus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aamu- ja iltapäivätoiminnan ryhmäkokojen tarkistaminen ja oppilaiden tuen tarpeen huomioiminen. - POMO –luokkien oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminnan eriyttäminen koulupäivästä → selvitetään mahdollisuudet toiminnan järjestämiseen yhteistyössä yleisopetuksen ap-/ip -toiminnan kanssa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aamu- ja iltapäivätoiminta tukee oppilaiden kasvua ja kehitystä ja turvallisen koulupäivän luomista.

